

บทที่ 4

วิเคราะห์ระบบจดทะเบียนระหว่างประเทศในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงลิสบอน กรรณสารเจนีวา ระเบียบ ประชาคมยุโรป เปรียบเทียบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า กับ ระบบขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายไทย

ผลการศึกษาในส่วนนี้เกิดจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยคณะผู้วิจัยบูรณาการข้อมูลดังกล่าวเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบจดทะเบียนระหว่างประเทศในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) บนพื้นฐานของหลักการทางนิติศาสตร์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Analysis) เกี่ยวกับประเด็นอันเป็นสาระสำคัญ 5 ประการ ประกอบด้วย (1) การเข้าเป็นภาคีกรรณสารเจนีวา (2) การให้ความคุ้มครอง (3) การคุ้มครองในระดับพิเศษ (4) ค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนระหว่างประเทศ และ (5) การสิ้นสุดความคุ้มครอง โดยอาศัยพื้นฐานด้านแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงประวัติศาสตร์กฎหมาย (History of Law) เพื่อทราบที่มาของการบัญญัติกฎหมายและสภาพแวดล้อมทางสังคมของการบัญญัติกฎหมาย ผสมผสานกับหลักกฎหมายเปรียบเทียบ (Comparative Law) และหลักนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (Sociological Jurisprudence) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญต่อบทบาทของกฎหมายกับสังคม และทำให้เกิดความน่าเชื่อถือของการนำเสนอข้อมูลสำหรับการพัฒนากฎหมายต่อไป รายละเอียด ดังนี้

1. วิเคราะห์การเข้าเป็นภาคีกรรณสารเจนีวา

กรรณสารเจนีวาเกิดจากความพยายามของสมาชิกแห่งความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการจดทะเบียนระหว่างประเทศ (Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration) ที่เสนอให้มีการตรากรรณสารเจนีวาแห่งความตกลงลิสบอนว่าด้วยเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทาง

ภูมิศาสตร์ (The Geneva Act of The Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications) ขึ้นมา เพื่อยกระดับระบบการจดทะเบียนระหว่างประเทศที่มีอยู่เดิมตามความตกลงลิสบอนที่จำกัดขอบเขตเฉพาะเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellations of Origin) เพียงประเภทเดียวเท่านั้น ให้ขยายความคุ้มครองครอบคลุมไปถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications) โดยกรมสารฉบับนี้ได้รับการรับรอง (Adopt) เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ. 2015 และมีผลบังคับใช้วันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2020²⁰⁹ จึงเป็นประเด็นที่ต้องวิเคราะห์ว่าประเทศไทยมีความจำเป็นต้องการเข้าเป็นภาคีกรมสารฉบับนี้หรือไม่

ต่อประเด็นดังกล่าว คณะผู้วิจัยศึกษาประวัติศาสตร์ย้อนกลับถึงเหตุการณ์สำคัญบางเหตุการณ์ที่ประเทศไทยไม่อาจปฏิเสธการรับเอาความตกลงระหว่างประเทศมาเป็นกฎหมายภายในได้ ดังเช่นความร่วมมือระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่ผ่านมา นับแต่อดีตถึงปัจจุบัน สหภาพยุโรปมักยื่นข้อเสนอในประเด็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สหภาพยุโรปให้ความสำคัญในช่วงเวลานั้นแต่ไม่ประสบความสำเร็จในการเจรจาพหุภาคี สหภาพยุโรปจึงใช้วิธีการเจรจาแบบทวิภาคีเพื่อแลกเปลี่ยนกับสิทธิประโยชน์ทางการค้าซึ่งประเทศไทยประสบมาโดยตลอด ส่วนประเด็นที่สหภาพยุโรปจะนำมายื่นเป็นข้อเสนอในการเจรจาจะเป็นเรื่องใดนั้น ให้สังเกตท่าทีการก้าวเข้าไปมีบทบาทในเวทีการเจรจาระหว่างประเทศ หรือการเข้าเป็นสมาชิกในความตกลงระหว่างประเทศ หากสหภาพยุโรปมีความเคลื่อนไหวในลักษณะดังกล่าว นับเป็นความเคลื่อนไหวอย่างมีนัยสำคัญที่ประเทศไทยต้องตระหนักและหาแนวทางในการรับมือข้อต่อรองที่สหภาพยุโรปอาจหยิบยื่นต่อรัฐบาลไทยในอนาคต สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่สหภาพยุโรปได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในกรมสารเจนีวาแห่งความตกลงลิสบอนว่าด้วยเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้วเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2020²¹⁰ เมื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาพิจารณาควบคู่กับความสำคัญของการประเทศคู่ค้า พบว่าสหภาพยุโรปเป็นคู่ค้าสำคัญลำดับ 3 ของไทย²¹¹ ประกอบกับกระทรวง

²⁰⁹ กรมสารเจนีวาแห่งความตกลงลิสบอนว่าด้วยเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (The Geneva Act of The Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications) มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2020 (พ.ศ. 2563)

²¹⁰ World Intellectual Property Organization, **WIPO-Administered Treaties**.

²¹¹ ปัจจุบันสหภาพยุโรปเป็นคู่ค้าสำคัญลำดับ 3 ของไทย โดยในปี 2561 การค้าสองฝ่ายมีมูลค่า 4.7 หมื่นล้านเหรียญสหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 9.4 ของการค้าไทยกับโลก ซึ่งในจำนวนนี้ ไทยส่งออกไปสหภาพยุโรป 2.5 หมื่นล้านเหรียญสหรัฐ และนำเข้าจากสหภาพยุโรป 2.2 หมื่นล้านเหรียญสหรัฐ โดยเพิ่มขึ้น 5% และ 8% จากปี 2560 ตามลำดับ ด้านการลงทุน สหภาพยุโรปเป็นนักลงทุนอันดับ 3 ของไทยรองจากญี่ปุ่น

พาณิชย์ได้มอบให้กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศติดตามพัฒนาการของสหภาพยุโรปในการเจรจาความตกลงการค้าเสรี หรือข้อตกลงทางการค้ากับประเทศต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อเตรียมความพร้อมของไทยเมื่อสหภาพยุโรปพร้อมจะรื้อฟื้นการเจรจาความตกลงการค้าเสรี โดยจุดเริ่มต้นของการเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2550 เมื่อประเทศไทยได้ร่วมกับอาเซียนในการเจรจาความตกลงการค้าเสรีอาเซียน - สหภาพยุโรป (ASEAN-EU FTA) จึงเริ่มมีการเจรจาดังกล่าวเกิดขึ้น รวม 7 ครั้ง แต่ในครั้งที่ 7 ได้มีการหยุดเจรจาเนื่องจากระดับการเปิดตลาดสินค้าและบริการของอาเซียนไม่สามารถตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของสหภาพยุโรปได้ สหภาพยุโรปจึงปรับแนวทางการเจรจา เป็นการเจรจาระดับทวิภาคีกับสมาชิกอาเซียนที่พร้อมเจรจา 3 ประเทศแรก ได้แก่ สิงคโปร์ เวียดนาม และไทย โดยการเจรจา FTA ไทย-สหภาพยุโรป ได้เจรจาครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2556 แต่ในเดือนเมษายน 2557 ได้มีการชะลอการเจรจาหลังจากมีการเจรจามาแล้ว 4 ครั้ง ซึ่งมติของคณะมนตรีการต่างประเทศของสหภาพยุโรปที่มอบหมายให้คณะกรรมการยุโรปพิจารณาหรือฟื้นการเจรจาความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป²¹²

เมื่อประวัติศาสตร์ดำเนินมาในลักษณะข้างต้น จึงมีความเป็นไปได้สูงที่สหภาพยุโรปจะกลับมาเจรจาทวิภาคีเหมือนในอดีตที่ผ่านมาอย่างแน่นอน และมีความเป็นไปได้ที่สหภาพยุโรปจะยื่นข้อเสนอต่อประเทศไทยด้านทรัพย์สินทางปัญญา เหมือนในอดีตที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยอาจอยู่ในสถานะที่ต้องเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวาในขนาดต้ออันใกล้

ด้วยเหตุนี้ แนวทางการรับมือกับสถานการณ์ข้างต้น คือการตรากฎหมายเพื่อรองรับกฎระเบียบให้สอดคล้องกับกรรมสารเจนีวา แต่ประเด็นปัญหาคือ ประเทศไทยต้องเข้าร่วมเป็นภาคีกรรมสารฉบับนี้หรือไม่ หรือเพียงรับเอาบทบัญญัติแห่งกรรมสารนี้มาเป็นกฎหมายภายในโดยไม่จำเป็นต้องเข้าเป็นภาคี

ในประเด็นนี้เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดการทำกฎหมายให้เป็นหนึ่งเดียว (Harmonization of Law) ที่มองว่าการทำกฎหมายให้เป็นหนึ่งเดียวกันนั้น เป็นกระบวนการจัดระเบียบหลักเกณฑ์ทางกฎหมายของกลุ่มประเทศให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน ภายใต้กระบวนการดังกล่าวกฎหมายภายในประเทศของกลุ่มประเทศบางส่วนอาจถูกแทนที่ด้วยกฎหมายระหว่างประเทศที่ถูกสร้างขึ้นร่วมกันในระหว่างประเทศสมาชิกให้มีลักษณะเดียวกัน²¹³ โดยการทำกฎหมายให้

และอาเซียน โดยมีมูลค่าการลงทุนในไทย ณ สิ้นปี 2561 รวม 3.5 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ; กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป, *เรื่องเดิม*.

²¹² กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, *เรื่องเดิม*.

²¹³ Marcel Fontaine, *op. cit.*, p. 50.

เป็นหนึ่งในบริบทที่เกี่ยวข้องเนื่องกับงานวิจัยฉบับนี้แบ่งออกเป็น 2 กรณี ได้แก่ 1) การตกลงกันระหว่างประเทศสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศ ในการสร้างกฎหมายร่วมกัน เช่น สนธิสัญญา (Treaty) หรือ อนุสัญญา (Convention) เป็นต้น ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์ รูปแบบ และโครงสร้างทางกฎหมายร่วมกัน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้เพื่อให้มีผลบังคับใช้ระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิก และ 2) การยอมรับ (Adoption) หลักเกณฑ์ทางกฎหมายระหว่างประเทศ ที่ถูกสร้างขึ้นโดยองค์การระหว่างประเทศหนึ่ง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกกฎหมายภายในประเทศของตนบางเรื่อง โดยที่ไม่ได้ตกลงเข้าร่วมเป็นภาคีขององค์การระหว่างประเทศนั้น²¹⁴

นอกจากนี้ ทฤษฎีทวินิยม (Dualism) ที่ Ian Brownlie ศาสตราจารย์ด้านกฎหมายผู้เชี่ยวชาญกฎหมายระหว่างประเทศ นำเสนอไว้ในหนังสือ Principles of Public International Law เชื่อว่ากฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศต่างก็เป็นระบบกฎหมายที่มีความสมบูรณ์ แต่มีความแตกต่างกันในแหล่งที่มาของกฎหมาย กฎหมายทั้งสองระบบนี้จึงต้องแยกออกจากกัน ไม่อาจถือเป็นระบบเดียวกันได้ ไม่มีระบบกฎหมายใดที่อยู่เหนือกว่าอีกระบบ เมื่อมีการขัดกันของกฎหมาย องค์การภายในของรัฐรวมถึงภาคประชาชนต้องคำนึงถึงการใช้อกฎหมายภายในของตนเป็นสำคัญ²¹⁵

ในเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกรมสารเจนีวา เป็นประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการจดทะเบียนระหว่างประเทศสำหรับสินค้าเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งประกอบไปด้วยกฎ ระเบียบ และขั้นตอนการดำเนินงานของหน่วยงานรับผิดชอบในประเทศ (Competent Authority) ต้องปฏิบัติตาม ลำพังการรับเอาบทบัญญัติแห่งกรมสารนี้มาเป็นกฎหมายภายในโดยไม่เข้าเป็นภาคีแห่งกรมสารเจนีวานั้น ย่อมเป็นการขัดกับแนวคิดในทฤษฎีทวินิยมซึ่งระบบกฎหมายไทยก็ดี การดำเนินงานด้านการอนุวัติการกฎหมายก็ดี ย่อมสอดคล้องกับทฤษฎีดังกล่าวนี้ การนำกฎเกณฑ์ของกรมสารซึ่งเป็นกฎหมายระหว่างประเทศมาใช้บังคับในระบบกฎหมายภายในประเทศโดยไม่ได้แปลงรูปใหม่ จึงไม่เหมาะสมและจะทำให้ระบบการบังคับใช้กฎหมายไม่เกิดประสิทธิผลโดยแท้จริง เนื่องด้วยการบังคับใช้ระบบจดทะเบียนระหว่างประเทศตามกรมสารเจนีวานั้น เป็นการบังคับให้ประเทศต่าง ๆ ต้องเข้าเป็นภาคีเท่านั้น นั่นหมายความว่า การจะนำบทบัญญัติแห่งกรมสารนี้มาใช้บังคับใช้เป็นกฎหมายภายในของไทยนั้น ต้องกระทำโดยอนุวัติการกฎหมายเท่านั้น

²¹⁴ Helmut Wagner, *op. cit.*

²¹⁵ Ian Brownlie, *op. cit.*, p. 33.

ประเด็นปัญหาประการต่อมาคือ ประเทศไทยต้องเข้ารับเอากรรมสารเจนีวาในรูปแบบใด

ต่อประเด็นนี้ เมื่อพิจารณาความในข้อ 28 (1)²¹⁶ แห่งกรรมสารเจนีวา ที่กำหนดรูปแบบการเข้าเป็นภาคีไว้ 3 ประการ ได้แก่ (1) เป็นสมาชิกอนุสัญญากรุงปารีส (2) เป็นสมาชิกขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก หากแสดงให้เห็นได้ว่า กฎหมายภายในของประเทศนั้นสอดคล้องกับอนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยเครื่องหมายแหล่งกำเนิด สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และเครื่องหมายการค้า หรือ (3) กรณีองค์การระหว่างรัฐบาล (Intergovernmental Organization) สามารถลงนามและเข้าเป็นภาคีตามกรรมสารฉบับนี้ได้ ต่อเมื่อมีรัฐอย่างน้อย 1 รัฐขององค์การระหว่างรัฐบาลนั้น เป็นภาคีแห่งอนุสัญญากรุงปารีสและองค์การระหว่างรัฐบาลสามารถแสดงให้เห็นว่ารัฐดังกล่าวมีอำนาจตามกฎหมายภายในที่รองรับต่อการเข้าร่วมเป็นภาคีกรรมสารฉบับนี้และมีกฎหมายรองรับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (ข้อ 28 (1))

สำหรับประเทศไทยไม่ได้ดำรงสถานะเป็นองค์การระหว่างรัฐบาล ทั้งไม่ใช่สมาชิกของอนุสัญญากรุงปารีส แต่ประเทศไทยเป็นสมาชิกองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 25 กันยายน ค.ศ. 1989²¹⁷ อีกทั้ง ประเทศไทยมีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว จึงมีคุณสมบัติตามข้อ 28 (1)(ii) สามารถเข้าเป็นสมาชิกแห่งกรรมสารเจนีวาได้ โดยการให้ตราสารภาคยานุวัติ (Instrument of Accession) เนื่องจากประเทศไทยไม่ได้เข้าเป็นภาคีร่วมเจรจาและลงนามในกรรมสารฉบับนี้ตั้งแต่เริ่มต้นตามข้อ 28 (2)(ii) และการเข้าเป็นสมาชิกจะมีผลนับแต่วันที่มีการยื่นตราสารนั้น (ข้อ 28 (3)(a))²¹⁸

ประเด็นที่ต้องวิเคราะห์ต่อมาคือ หากประเทศไทยเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวาจะส่งผลต่อการคุ้มครองสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยอย่างไร

ต่อประเด็นข้างต้น คณะผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้หลักกฎหมายเปรียบเทียบทำให้เห็นมุมมองสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่ออย่างชัดเจนใน 2 มิติ ได้แก่

มิติด้านความคุ้มครอง กล่าวคือ ต้องมีความเข้มงวดด้านมาตรฐานสินค้าสูงซึ่งสวนทางกับสภาพบังคับของพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทยในปัจจุบัน ที่ไม่มีบทบังคับให้มีการควบคุมคุณภาพสินค้า ทั้งก่อนและหลังขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อีกทั้ง ประเทศไทยรับเอามาตรฐานขั้นต่ำตามความตกลงทริปส์ที่กำหนดระดับ

²¹⁶ Geneva Act, Article 28 (1).

²¹⁷ World Intellectual Property Organization, **Contracting Parties**, Retrieved June 2, 2022 from https://wipolex.wipo.int/en/treaties/ShowResults?treaty_id=1&country_id=168C

²¹⁸ Geneva Act, Article 28 (3)(a).

ความคุ้มครองแก่สินค้าบางประเภทในระดับพิเศษ ได้แก่ ข้าว ไหม ไวน์ และสุรา ขณะที่กรมสารเจนีวาคุ้มครองสินค้าทุกประเภทในระดับพิเศษ สินค้าที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้ระบบนี้ นอกจากบุคคลที่ไม่มีสิทธิจะไม่สามารถใช้ชื่อที่ได้รับการจดทะเบียนแล้ว ยังรวมตลอดถึงการห้ามใช้คำว่า “ชนิด” “ประเภท” “ผลิต” “เลียนแบบ” หรือถ้อยคำอื่นที่คล้ายคลึงกันกับชื่อที่ได้รับการจดทะเบียนแล้ว

มิติด้านผู้ประกอบการ กล่าวคือ การเข้าเป็นภาคีกรมสารเจนีวาจะเป็นการยกระดับความคุ้มครองให้เป็นมาตรฐานสากลมากขึ้นกว่าในปัจจุบัน เนื่องจากการคุ้มครองสินค้าทุกประเภทในระดับพิเศษเหมือนกันดังที่กล่าวมาข้างต้น ด้วยเหตุนี้ เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านกฎหมายที่ยังขาดสภาพบังคับในเรื่องมาตรฐานสินค้า จึงส่งผลกระทบต่ออย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ คือ สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว อาจจะไม่สามารถคงมาตรฐานของสินค้านั้นเมื่อเทียบกับขณะยื่นขอรับความคุ้มครอง ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยกลุ่มนี้ที่จะทำให้เกิดแข่งขันกับสินค้าประเภทเดียวกันที่มาจากแหล่งอื่นได้ลดน้อยลง

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า กลุ่มตัวอย่างภาครัฐ²¹⁹ซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยตรง และกลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ²²⁰ ต่างเห็นว่ามีความน่ากังวลเนื่องจากบทกฎหมายของไทยที่ยังไม่มีสภาพบังคับเรื่องมาตรฐานสินค้าระดับความคุ้มครองที่ต้องปรับเปลี่ยนให้เป็นการคุ้มครองในระดับพิเศษแบบเดียว ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มสมาชิก อาทิ ไข่เค็มไชยา ถ้าคุ้มครองในระดับพิเศษจะกระทบต่อการใช้ชื่อสินค้า ผู้ประกอบการที่อยู่ในพื้นที่ภูมิศาสตร์เดียวกันกับที่ระบุไว้ในทะเบียน แต่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มสมาชิกในนามสิทธิชุมชน จะไม่สามารถใช้คำว่า ไข่เค็มไชยา หรือถ้อยคำว่า “ผลิตแบบไข่เค็มไชยา” “กรรมวิธีแบบเดียวกับไข่เค็มไชยา” “ไข่เค็มประเภทเดียวกับไข่เค็มไชยา”

นอกจากนี้ ยังเกิดผลกระทบด้านการดำเนินงานของกรมทรัพย์สินทางปัญญา เนื่องจากจะมีคำขอจากประเทศสมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ขณะที่ประเทศสมาชิก

²¹⁹ ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564.

²²⁰ นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 20 สิงหาคม 2564; และ นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 24 สิงหาคม 2564.

ของกรมสารเจนีวาในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ยังไม่ใช่ประเทศที่เป็นกลุ่มเป้าหมายทางเศรษฐกิจของไทย การเข้าเป็นสมาชิกกรมสารเจนีวาในขณะที่มีประเทศสมาชิกที่ไม่ใช่เป้าหมายหลัก อาจสร้างภาระด้านงบประมาณภาครัฐที่เพิ่มสูงขึ้นจากการส่งเสริมความคุ้มครองและการจ้างงานเพื่อพิจารณาค่าขอรับความคุ้มครองจากต่างประเทศที่ต้องดำเนินงานภายในเวลาที่จำกัด

สำหรับกลุ่มตัวอย่างภาคเอกชน²²¹ มองว่า หากประเทศไทยเข้าสู่ระบบจดทะเบียนระหว่างประเทศ ควรเปิดทางเลือกให้คงระบบเดิมที่เป็นการคุ้มครองภายในประเทศไว้ด้วย เนื่องจากกังวลเรื่องอัตราค่าธรรมเนียมที่อาจเพิ่มสูงขึ้น แต่ถ้าพิจารณาในทางกลับกันการจดทะเบียนระหว่างประเทศจะสร้างผลดีต่อผู้ประกอบการไทยอย่างมาก เพราะเป็นการลดขั้นตอนการขอจดทะเบียนรายประเทศ แต่ทั้งนี้ ผู้ประกอบการต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และต้องมีความเข้มแข็งของการรวมกลุ่ม ส่วนระบบความคุ้มครองในระดับพิเศษ หากนำมาบังคับใช้กับสินค้าทุกประเภทย่อมสร้างผลดีต่อผู้ประกอบการที่เข้าสู่ระบบนี้อย่างมากเนื่องจากสินค้าที่ได้รับ ความคุ้มครองแล้วจะถูกคุ้มครองจากการแอบอ้างการใช้ชื่อ หรือการนำชื่อไปใช้ เทียบเคียงกับสินค้าของผู้ประกอบการรายนั้นที่ไม่ได้ขอรับความคุ้มครอง

เมื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์โดยใช้หลักกฎหมายเปรียบเทียบ ประกอบกับความ คิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยเห็นว่า สภาพบังคับของพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ฉบับปัจจุบัน ยังไม่พร้อมต่อการเข้าเป็นสมาชิกกรมสารเจนีวา ซึ่งส่งผลกระทบในหลายหลายมิติดังที่กล่าวมาข้างต้น กลับกันยอมปฏิเสธไม่ได้ว่าการคุ้มครองในระดับพิเศษต่อสินค้าทุกประเภทภายใต้กรมสารเจนีวานั้น ย่อมเกิดผลดีต่อผู้บริโภคในการ แยกแยะสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นจากชื่อที่ได้รับความคุ้มครองที่ปรากฏบนตัวสินค้า จะไม่สร้างความสับสนหลงผิดระหว่างสินค้าประเภทเดียวกันที่ได้รับความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง สิ่งที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องพิจารณาเพื่อเข้าเป็นสมาชิกกรมสารเจนีวาฉบับนี้ คือ จำนวนประเทศสมาชิกที่เป็นเป้าหมายสำคัญทางเศรษฐกิจของไทยมีจำนวนมากเพียงพอต่อการแลกเปลี่ยนความคุ้มครอง และการแก้ไขกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้สอดคล้องกับกรมสารเจนีวา ซึ่งได้ทำการวิเคราะห์ในประเด็นต่อไป

²²¹ ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 29 สิงหาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 30 สิงหาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 1 ธันวาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 ธันวาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์เชิงลึก, 12 มกราคม 2565.

2. วิเคราะห์การให้ความคุ้มครอง

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงระหว่างประเทศที่ได้ศึกษามาข้างต้น ได้แบ่งแยกลักษณะของสิ่งที่ได้รับการคุ้มครองออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications) กับเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellations of Origin) ขณะที่ประเทศไทยให้ความคุ้มครองในลักษณะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แต่เพียงลักษณะเดียว เมื่อมีประเด็นด้านความเป็นไปได้ต่อการเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวาที่ขยายความคุ้มครองจากเดิมที่คุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิด มาให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยนั้น จึงต้องวิเคราะห์ความสอดคล้องความแตกต่าง และผลกระทบต่อประเทศไทยในการกำหนดประเภทของสิ่งที่ได้รับการคุ้มครอง หลักเกณฑ์การจดทะเบียนระหว่างประเทศ และบุคคลผู้มีสิทธิยื่นจดทะเบียนระหว่างประเทศ

2.1 ประเภทของสิ่งที่ได้รับการคุ้มครอง

ความตกลงลิสบอนให้ความคุ้มครองเฉพาะเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellations of Origin) ซึ่งมีลักษณะเข้มงวดแตกต่างจากการคุ้มครองในลักษณะของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications) กล่าวคือ การคุ้มครองสินค้าภายใต้เครื่องหมายแหล่งกำเนิดนอกจากสินค้าจะต้องแสดงถึงชื่อที่เป็นแหล่งกำเนิดของสินค้าที่แสดงให้เห็นถึงคุณภาพ หรือคุณลักษณะเฉพาะแล้ว สินค้านั้นต้องมีความเชื่อมโยงกับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่แหล่งกำเนิด และปัจจัยปัจจัยจากมนุษย์ด้วย (ข้อ 2 (1))²²² ขณะที่กรรมสารเจนีวาได้ขยายความคุ้มครองจากความตกลงลิสบอน มาให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วย โดยกำหนดนิยามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ในข้อ 2 (1)(ii)²²³ สอดคล้องกับเครื่องหมายแหล่งกำเนิดแต่ไม่จำเป็นต้องอาศัยความเชื่อมโยงจากปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและมนุษย์ที่เคร่งครัด

เมื่อพิจารณาบริบทกฎหมายไทยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 นิยาม “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่ากฎหมายไทยมีความสอดคล้องกับนิยามคำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ตามกรรมสารเจนีวา จึงมีประเด็นต้องวิเคราะห์ว่า การขยายความคุ้มครองไปยังเครื่องหมายแหล่งกำเนิด จะเป็นการขัดต่อความตกลงทริปส์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่หรือไม่

²²² Lisbon Agreement 1958, Article 2 (1).

²²³ Geneva Act, Article 2 (1).

เมื่อศึกษาประวัติศาสตร์ย้อนหลังของการกำหนดนิยามคำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ตามความตกลงทริปส์ ข้อ 22.1 พบว่าสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปไม่มีประเด็นข้อพิพาทว่านิยาม “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” นี้ จะถือเอาชื่อแหล่งกำเนิด (Protected Designations of Origin) และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองแล้ว (Protected Geographical Indications) ตามความหมายที่กำหนดไว้ในระเบียบประชาคมยุโรป เป็นส่วนหนึ่งของคำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ตามความตกลงทริปส์ด้วยหรือไม่ ย่อมตีความได้ว่านิยามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์สามารถกินความไปถึงกรณีที่ประเทศสมาชิกสามารถกำหนดนิยามเพื่อคุ้มครอง “ชื่อแหล่งกำเนิด” ควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้เช่นกัน สหภาพยุโรปจึงอนุวัติการเป็นระเบียบประชาคมยุโรปโดยอาศัยความในข้อ 22.2 ของความตกลงทริปส์²²⁴

นั่นแสดงให้เห็นว่า ความในข้อ 22.2 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อ 22.2(a)²²⁵ เป็นการเปิดช่องให้บรรดาประเทศสมาชิกสามารถกำหนดมาตรการทางกฎหมายใด ๆ เพื่อป้องกันมิให้มีการแสดงถึงแหล่งที่มาอันเป็นเท็จอันทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้า จึงแสดงให้เห็นว่าประเทศสมาชิกจะกำหนดมาตรการภายใต้บทบัญญัติกฎหมายในลักษณะใดก็ได้เพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และมาตรการตามความตกลงฉบับนี้เป็นมาตรฐานขั้นต่ำ

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 ว่าด้วยการรองรับการเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวาเพื่อการจดทะเบียนระหว่างประเทศในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ข้อ 1 (2)²²⁶ บัญญัติให้ความคุ้มครองแก่ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications)” แต่มิได้หมายความว่า การคุ้มครองจะกระทำในลักษณะของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียว คำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ตามระเบียบประชาคมยุโรปฉบับนี้ ครอบคลุมไปถึงการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellations of Origin) ตามความหมายของกรรมสารเจนีวาด้วย และครอบคลุมถึงชื่อแหล่งกำเนิด (Designations of Origin) ตามความหมายของระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1151/2012 และระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1308/2013 เช่นเดียวกับคำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ครอบคลุม

²²⁴ World Trade Organization, **Analytical Index: TRIPS Agreement – Article 22 (Jurisprudence)**, Retrieved June 2, 2021 from https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/ai17_e/trips_art22_jur.pdf.

²²⁵ TRIPs Agreement, Article 22.2.

²²⁶ Regulations (EU) 2019/1753, Article 1 (2).

ความหมายตามระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1151/2012 ระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1308/2013 ระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 251/2014 และระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 2019/787

เมื่อความตกลงทริปส์ ไม่ได้บัญญัติห้ามมิให้มีการคุ้มครองชื่อแหล่งกำเนิด หรือ เครื่องหมายแหล่งกำเนิดแต่อย่างใด จึงต้องวิเคราะห์ว่าหากประเทศไทยเข้าเป็นภาคีกรรมสาร เจนีวาแล้ว ประเทศไทยควรขยายความคุ้มครองนอกเหนือไปจากการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ ให้รวมไปถึงเครื่องหมายแหล่งกำเนิดด้วยหรือไม่

เมื่อพิจารณากรรมสารเจนีวา ข้อ 9 ว่าด้วยความตกลงที่จะให้ความคุ้มครอง บัญญัติให้ การยื่นขอจดทะเบียนระหว่างประเทศต้องได้ความว่าเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกนั้นแล้ว (ข้อ 9)²²⁷ ไม่ว่าจะกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกจะกำหนดความคุ้มครองไว้ในลักษณะใด แต่ต้องสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งกรรมสารฉบับนี้ (ข้อ 10 (1))²²⁸ อีกทั้งการคุ้มครองภายใต้ กรรมสารฉบับนี้ย่อมไม่ส่งผลกระทบต่อลักษณะการคุ้มครองในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกหรือกฎหมายภายในภูมิภาคของ ตนหรือภายใต้ความตกลงระหว่างประเทศฉบับอื่น ๆ (ข้อ 10 (2))²²⁹ ประกอบกับกรรมสารฉบับ นี้จะไม่ส่งผลทำให้พันธะกรณีของประเทศสมาชิกที่มีต่อตราสารระหว่างประเทศฉบับอื่น ๆ ด้อยสิทธิลง (ข้อ 10 (3))²³⁰

นั่นแสดงให้เห็นว่า การเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา ไม่ได้ส่งผลต่อการถูกบังคับให้ ตรากฎหมายเพื่อคุ้มครองทั้งเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ควบคู่กัน แต่ ขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของประเทศนั้น ๆ ว่าให้การคุ้มครองสินค้าในลักษณะใด แต่สภาพ บังคับแห่งกรรมสารนี้ก็ไม่ได้ตัดสิทธิต่อการที่ประเทศสมาชิกหนึ่ง ๆ ที่มีกฎหมายภายในคุ้มครอง อย่างเครื่องหมายแหล่งกำเนิด จะขอรับความคุ้มครองยังประเทศสมาชิกอื่นที่มีกฎหมาย คุ้มครองเฉพาะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

อาทิ สินค้า Parma Ham จากประเทศอิตาลี ได้รับความคุ้มครองแบบชื่อ แหล่งกำเนิด (Designations of Origin) ในสหภาพยุโรป ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การเป็น เครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellations of Origin) ตามความตกลงลิขสิทธิ์และกรรมสารเจนีวา สินค้าดังกล่าวได้รับการจดทะเบียนระหว่างประเทศในระบบลิขสิทธิ์เมื่อวันที่ 1 เมษายน ค.ศ.

²²⁷ Geneva Act, Article 9.

²²⁸ Geneva Act, Article 10(1).

²²⁹ Geneva Act, Article 10 (2).

²³⁰ Geneva Act, Article 10 (3).

2002 หากผู้ประกอบการสินค้าดังกล่าวประสงค์ขอรับความคุ้มครองในประเทศไทย ต้องยอมรับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขความคุ้มครองอย่างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายไทย

เช่นเดียวกัน เมื่อสินค้า Parma Ham ไปขอรับความคุ้มครองในสหรัฐอเมริกา ซึ่งใช้กฎหมายเครื่องหมายการค้า สำหรับให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยจัดอยู่ในประเภทของเครื่องหมายรับรอง (Certification Marks) สินค้า Parma Ham ย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้เครื่องหมายรับรองเช่นเดียวกัน²³¹

ภาพที่ 4.1 เครื่องหมายรับรองสินค้า Parma Ham เมื่อขอรับความคุ้มครองในสหรัฐอเมริกา

ในทางกลับกัน หากสหรัฐอเมริกาซึ่งคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยเครื่องหมายรับรอง อาทิ เครื่องหมายรับรอง คำว่า WASHINGTON สำหรับสินค้าแอปเปิลของสหรัฐอเมริกา ได้รับการจดทะเบียนวันที่ 25 มกราคม ค.ศ. 2011 หากผู้ประกอบการหรือตัวแทนสิทธิยื่นขอรับความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทย ส่งผลให้เครื่องหมายรับรอง คำว่า WASHINGTON ได้รับความคุ้มครองอย่างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายไทยนั่นเอง

ภาพที่ 4.2 เครื่องหมายรับรองคำว่า WASHINGTON สำหรับสินค้าแอปเปิลของสหรัฐอเมริกา

²³¹ สินค้า Parma Ham ขอรับความคุ้มครองอย่างเครื่องหมายรับรองในสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม ค.ศ. 1984 และได้รับการจดทะเบียนเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน ค.ศ. 1996 ซึ่งเป็นเวลาภายหลังจากความตกลงทริปส์มีผลใช้บังคับในปี ค.ศ. 1994; JUSTIA Trademarks, **PARMA – Trademark Details**, Retrieved June 2, 2021 from <https://trademarks.justia.com/734/93/parma-73493787.html>

เมื่อสภาพบังคับของกรรมสารเจนีวาเปิดช่องให้ประเทศที่จะเข้าเป็นภาคีสามารถใช้กฎหมายภายในที่มีหลักเกณฑ์พื้นฐานของความคุ้มครองสอดคล้องกับกรรมสารนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่าหากประเทศไทยต้องเข้าร่วมเป็นภาคีกรรมสารฉบับนี้ย่อมไม่เกิดอุปสรรคต่อการแก้ไขเพิ่มเติมบทกฎหมายในส่วนนี้

อย่างไรก็ดี แม้การคุ้มครองภายใต้นิยามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพียงอย่างเดียวย่อมเกิดประโยชน์ต่อผู้ประกอบการในมิติของการแข่งขันอย่างเสมอภาคระดับเดียวกัน ทั้งสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศที่ได้รับความคุ้มครองในประเทศไทยก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาสถิติการรับขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 – เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2564 พบว่า มีทั้งสิ้น 18 รายการสินค้า ซึ่งกว่าครึ่งเป็นสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองแบบชื่อแหล่งกำเนิด หรือ PDO ในประเทศต้นกำเนิด²³²

เมื่อพิจารณาศักยภาพสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยบางประเภท พบว่ามีศักยภาพและควมมีเอกลักษณ์เฉพาะที่เข้าเกณฑ์การได้รับความคุ้มครองอย่างชื่อแหล่งกำเนิดได้ เนื่องจากกระบวนการ ขั้นตอน และวัตถุดิบได้กระทำในพื้นที่แหล่งกำเนิด

อาทิ ข้าวหอมปทุมธานี (Khao Hom Pathum Thani หรือ Pathum Thani Hom Pathum Rice) ต้องแปรรูปมาจากข้าวพันธุ์ปทุมธานี 1 การปลูกข้าว การเก็บเกี่ยว การแปรรูป และการบรรจุหีบห่อต้องกระทำในพื้นที่จังหวัดชัยนาทเท่านั้น²³³ เช่นเดียวกับข้าวหอมขาวเจ๊กชัยนาท (Chainat Hom Khaojek Rice หรือ Khao Hom Khaojek Chainat) ต้องมีการแปรรูปมาจากข้าวเปลือกพันธุ์ขาวเจ๊กชัยนาท กระบวนการปลูก การเก็บเกี่ยว การแปรรูป และการบรรจุหีบห่อต้องกระทำในพื้นที่จังหวัดชัยนาทเท่านั้น²³⁴ เป็นต้น

²³² ข้อมูล ณ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 มีสินค้าต่างประเทศได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทย จำนวน 18 รายการ ได้แก่ Pisco, Cognac, Scotch Whisky, Napa Valley, BUON MA THUOT COFFEE, Kampot Pepper, Kampong Speu Palm Sugar, Higashine Cherry, Champagne, Brunello Di Montalcino, Prosciutto Di Parma, Tequila, Barbaresco, Barolo, Parmigiano-Reggiano, Grana Padano, Shan Tuyet Moc Chau Tea, Van Yen Cinnamon.

²³³ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, **ประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา เรื่อง การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ข้าวหอมปทุมธานี**, ค้นวันที่ 2 มิถุนายน 2564 จาก <http://www.ipthailand.go.th/images/3534/2564/GI/GI64100162.pdf>

²³⁴ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, **ประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา เรื่อง การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ข้าวหอมขาวเจ๊กชัยนาท**, ค้นวันที่ 2 มิถุนายน 2564 จาก <http://www.ipthailand.go.th/images/3534/2564/GI/GI64100152-1.pdf>

คณะผู้วิจัยเห็นว่า หากประเทศไทยจำเป็นต้องเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา การบัญญัติเพิ่มเติมลักษณะของการคุ้มครองเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิดอีกลักษณะหนึ่ง นอกจากจะสอดคล้องกับกรรมสารเจนีวาแล้ว ยังสามารถยกระดับคุณภาพของสินค้าบางประเภทโดยเฉพาะสินค้าข้าวของไทยอีกระดับหนึ่ง อีกทั้ง หากสินค้าไทยได้รับความคุ้มครองอย่างเครื่องหมายแหล่งกำเนิดแล้ว การนำสินค้านั้นไปขอรับความคุ้มครองยังประเทศหรือกลุ่มประเทศที่ให้ความคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดด้วยนั้น ย่อมได้รับประโยชน์จากการได้รับพิจารณาคุ้มครองอย่างเครื่องหมายแหล่งกำเนิด นอกจากนี้ ในมิติของผู้บริโภคยังเกิดประโยชน์ด้านการคัดเลือกและแบ่งแยกสินค้าที่มีคุณลักษณะเฉพาะได้ชัดเจนนอกเหนือไปจากสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อีกด้วย สอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างภาครัฐและนักวิชาการ²³⁵ ที่เห็นว่า หากกฎหมายไทยจำแนกลักษณะสินค้าที่จะได้รับความคุ้มครองเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิดอีกประเภทหนึ่งด้วยย่อมส่งผลดีต่อความมีชื่อเสียงของสินค้าเป็นที่ประจักษ์ชัดยิ่งขึ้น

ดังนั้น คณะผู้วิจัยเห็นว่า ควรเพิ่มเติมนิยาม เครื่องหมายแหล่งกำเนิด หมายถึง ชื่อสัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ และสามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้น มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะอันเนื่องมาจากปัจจัยสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ในพื้นที่นั้น และปัจจัยจากมนุษย์ด้วย

²³⁵ ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 20 สิงหาคม 2564; และ นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 24 สิงหาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 29 สิงหาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 30 สิงหาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 1 ธันวาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 ธันวาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์เชิงลึก, 12 มกราคม 2565.

ตารางที่ 4.1 ประเภทของสิ่งที่ได้รับควบคุมครอง

ประเด็น	กรมสารเจนีวา	ความตกลง ลิสบอน	ระเบียบประชาคม ยุโรปที่ 1753/2019	ความตกลงทริปส์	กฎหมายไทย
2.1 ประเภท ของสิ่งที่ได้รับ ควบคุมครอง	เครื่องหมาย แหล่งกำเนิดและสิ่ง บ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	เครื่องหมาย แหล่งกำเนิดและ สิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์	สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่มีความหมาย รวมถึงเครื่องหมาย แหล่งกำเนิดด้วย	สิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์	สิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์

2.2 วิเคราะห์หลักเกณฑ์การจดทะเบียนระหว่างประเทศ

กรมสารเจนีวากำหนดให้การจดทะเบียนระหว่างประเทศเริ่มต้นโดยดำเนินการยื่นคำขอต่อหน่วยงานรับจดทะเบียนในประเทศ (Competent Authority) (ข้อ 5(2))²³⁶ เพื่อดำเนินการส่งคำขอดังกล่าวไปยังสำนักกระหว่างประเทศแห่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (International Bureau) เพื่อลงบันทึกลงในระบบทะเบียน (ข้อ 6(1))²³⁷ เมื่อสำนักกระหว่างประเทศได้รับคำขอดังกล่าวแล้ว ต้องเผยแพร่คำขอจดทะเบียนระหว่างประเทศในแต่ละคำขอโดยไม่ชักช้า และให้แจ้งไปยังหน่วยงานรับจดทะเบียนในประเทศสมาชิกทุกประเทศ (ข้อ 6(4))²³⁸ โดยส่งใบรับรองการจดทะเบียนระหว่างประเทศ (Certificate of International Registration) ไปยังหน่วยงานรับจดทะเบียนในประเทศแหล่งกำเนิดด้วย (ระเบียบภายใต้กรมสารเจนีวา กฎข้อ 7(3))²³⁹

ขั้นตอนดังกล่าวมีความสอดคล้องกับความตกลงลิสบอน ที่กำหนดหลักเกณฑ์ให้ประเทศสมาชิกสามารถยื่นขอจดทะเบียนระหว่างประเทศได้โดยการยื่นคำร้องผ่านหน่วยงานรับจดทะเบียนภายในประเทศ ไม่ว่าจะยื่นในนามของบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล และไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนก็ตาม ก็สามารถดำเนินการเช่นนั้นได้ แต่การจดทะเบียนระหว่างประเทศ จำต้องได้รับการรับรองจากสำนักกระหว่างประเทศแห่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกก่อน (ข้อ 5 (1))²⁴⁰ เมื่อสำนักกระหว่างประเทศแห่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกรับจดทะเบียนเครื่องหมายแหล่งกำเนิดแล้ว ให้หน่วยงานดังกล่าวแจ้งการรับจดทะเบียนนั้นไป

²³⁶ Geneva Act, Article 5 (2).

²³⁷ Geneva Act, Article 6 (1).

²³⁸ Geneva Act, Article 6 (4).

²³⁹ Regulations Under The Geneva Act, Rule 7 (3).

²⁴⁰ Lisbon Agreement 1958, Article 5 (1).

ยังหน่วยงานรับผิดชอบทะเบียนของประเทศสมาชิก และตีพิมพ์เผยแพร่เกี่ยวกับการรับผิดชอบ
นั้น (ข้อ 5 (2))²⁴¹

สำหรับสหภาพยุโรป ระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 ว่าด้วยการภาคยานุวัติ
กรรมสารเจนีวา กำหนดให้คณะกรรมการยุโรปในฐานะหน่วยงานรับผิดชอบในสหภาพ
(Competent Authority) ตามความหมายของข้อ 3 แห่งกรรมสารเจนีวา มีหน้าที่ยื่นคำขอจด
ทะเบียนระหว่างประเทศต่อสำนักระหว่างประเทศแห่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (ข้อ 2
(1))²⁴² เช่นเดียวกัน

เมื่อสภาพบังคับของกรรมสารเจนีวา ความตกลงลิสบอน และระเบียบประชาคม
ยุโรป มีความสอดคล้องกันในประเด็นนี้ จึงต้องกลับมาวิเคราะห์ในบริบทของกฎหมายไทย ซึ่ง
พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ไม่มีข้อบทในประเด็นการจด
ทะเบียนระหว่างประเทศแต่ประการใด และมีความจำเป็นต้องตรากฎหมายเพื่อรองรับ
กฎเกณฑ์การจดทะเบียนระหว่างประเทศหรือไม่

เมื่อวิเคราะห์โดยอาศัยฐานของทฤษฎีทวินิยม (Dualism) ซึ่งมองกฎหมายระหว่าง
ประเทศว่า เป็นการใช้ในการความสัมพันธ์ระหว่างรัฐอธิปไตย ขณะที่กฎหมายภายในมี
วัตถุประสงค์ในการกำกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับปัจเจกชนในรัฐ และรัฐถือเป็นบุคคล
(Subject) ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ไม่อาจถูกบังคับให้ปฏิบัติตามกฎหมายระหว่าง
ประเทศ เว้นแต่ จะได้แสดงเจตจำนงในการปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศที่ได้ตกลงเข้า
ผูกพันตามหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา (pacta sunt servanda)²⁴³ ด้วยเหตุนี้ หากประเทศไทย
จำต้องเข้าเป็นภาคีกรรมสารนี้ จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงการตรากฎหมายภายในให้สอดคล้องกับ
ขั้นตอนทางกฎหมายเพื่อการขอรับความคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศนี้ได้ อย่างไรก็ตาม
คณะผู้วิจัยเห็นว่า การตรากฎระเบียบเรื่องการจดทะเบียนระหว่างประเทศไว้ในพระราชบัญญัติ
คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทย ควรบัญญัติเปิดช่องอย่างกว้างให้อำนาจ
อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาออกอนุบัญญัติเพื่อกำหนดรายละเอียด วิธีการ และขั้นตอน
การขอรับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศภายใต้กรรมสารเจนีวา
เพื่อเกิดความยืดหยุ่นต่อการบังคับใช้และการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอนุบัญญัติได้โดยง่าย เมื่อมี
สถานการณ์ที่อาจเปลี่ยนแปลงในอนาคต

²⁴¹ Lisbon Agreement 1958, Article 5 (2).

²⁴² Regulations (EU) 2019/1753, Article 2 (1).

²⁴³ กมลินทร์ พินิจภูวดล และคณะ, *เรื่องเดิม*, หน้า 14.

นอกจากนี้ แม้กรรมสารเจนีวาจะเป็นข้อบทเกี่ยวกับการจดทะเบียนระหว่างประเทศก็ตาม แต่การที่กรรมสารนี้บัญญัติให้เครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองแล้ว ย่อมไม่ตกเป็นชื่อสามัญ (Generic) ในประเทศสมาชิกอื่น ๆ ที่ให้ความคุ้มครองตราบเท่าที่เครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นยังได้รับความคุ้มครองในประเทศต้นกำเนิด (ข้อ 12)²⁴⁴

อย่างไรก็ดี ลำพังการจะนำข้อบทดังกล่าวมาบัญญัติไว้เป็นกฎหมายภายใน แต่ให้มีผลใช้บังคับกับการจดทะเบียนระหว่างประเทศเท่านั้น ย่อมก่อให้เกิดมาตรฐานการคุ้มครองที่แตกต่างกันระหว่างการขอรับความคุ้มครองในประเทศกับการขอรับความคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทย มาตรา 5 (1) ที่บัญญัติห้ามรับขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หากชื่อที่จะขอขึ้นทะเบียนเป็นชื่อสามัญของสินค้านั้น ประกอบกับมาตรา 23 ให้อำนาจแก่นายทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพิกถอนทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว ถ้าปรากฏว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นกลายเป็นชื่อสามัญตามความในมาตรา 5 (1) หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือนโยบายแห่งรัฐตามมาตรา 5 (2) นั้นแสดงให้เห็นว่าสภาพบังคับแห่งกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยในปัจจุบัน ยังเปิดช่องให้สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองแล้วอาจกลายเป็นชื่อสามัญได้ ซึ่งขัดต่อกรรมสารเจนีวา

จึงมีประเด็นที่ต้องวิเคราะห์ว่า หากมีการตราข้อบทนี้เพิ่มเติมในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทยจะเป็นการขัดต่อความตกลงทริปส์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีหรือไม่

เมื่อพิจารณาโดยอาศัยหลักกฎหมายเปรียบเทียบ พบว่า ไม่มีข้อบทใดในความตกลงทริปส์ที่บัญญัติห้ามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองแล้วอาจกลายเป็นชื่อสามัญได้ในเวลาต่อมา หรือบัญญัติให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองแล้วย่อมไม่ตกเป็นชื่อสามัญ

ในทางกลับกันความตกลงทริปส์ได้กำหนดข้อยกเว้นการคุ้มครองให้สามารถคุ้มครองชื่อสามัญในสินค้าไวน์หรือสุราได้ หากเป็นการใช้ชื่อดังกล่าวก่อนวันที่มีการสรุปผลการเจรจาอนุสัญญา ข้อ 24.4²⁴⁵ เมื่อตีความย้อนกลับย่อมแสดงให้เห็นว่า ความตกลงทริปส์ปฏิเสธการคุ้มครองชื่อสินค้าไวน์หรือสุราที่เป็นชื่อสามัญสำหรับการใช้ชื่อดังกล่าวภายหลังจาก

²⁴⁴ Geneva Act, Article 12.

²⁴⁵ TRIPs Agreement 1994, Article 24.4.

ความตกลงทริปส์มีผลใช้บังคับเท่านั้น แต่ไม่มีข้อบทใดที่จะห้ามมิให้ประเทศสมาชิกตรากฎหมายภายในให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองแล้วไม่ตกเป็นชื่อสามัญ

คณะผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อพิจารณาข้อบทในระเบียบประชาคมยุโรป ข้อ 6(2)(f) ที่เปิดโอกาสให้มีการคัดค้านการจดทะเบียนหากได้ความว่าชื่อที่ขอจดทะเบียนเป็นชื่อสามัญในดินแดนของสหภาพ นั้นหมายความว่า แม้กรรมสารเจนีวาจะมีได้กำหนดเหตุแห่งการคัดค้านดังกล่าวไว้ สืบเนื่องมาจากกรรมสารเจนีวามีข้อบทให้ชื่อที่ได้รับความคุ้มครองแล้วจะไม่ตกเป็นชื่อสามัญอีกก็ตาม แต่เมื่อประเทศไทยเข้าเป็นภาคีกรรมสารนี้แล้วจำเป็นต้องมีการปรับปรุงกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับความตกลงระหว่างประเทศเท่าที่จะเป็นไปได้ ประเทศไทยจึงไม่มีทางเลือกอื่นใด อีกทั้ง หากประเทศไทยไม่เพิ่มเติมข้อบทแห่งกรรมสารเจนีวาไว้ในกฎหมายภายใน ย่อมเกิดอุปสรรคเมื่อขอรับความคุ้มครองในประเทศหรือกลุ่มประเทศในสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นภาคีแห่งกรรมสารนี้ กล่าวคือ สหภาพยุโรปอาจดำเนินการคัดค้านชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยโดยอ้างว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อาจเป็นชื่อสามัญก็ได้

เมื่อพิจารณาในมุมมองของผู้ประกอบการที่ได้รับความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ย่อมเกิดผลดีที่ชื่อดังกล่าวจะไม่กลายเป็นชื่อสามัญและถูกเพิกถอนทะเบียนในอนาคต แต่การมีบทบัญญัตินี้ ต้องมีการตราบทบัญญัติให้มีสภาพบังคับถึงการได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้าควบคู่กันไปด้วย กล่าวคือ แม้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะไม่กลายเป็นชื่อสามัญอีกแต่หากสินค้านั้นไม่ได้มาตรฐานก็อาจเข้าข่ายถูกเพิกถอนทะเบียนได้เช่นกัน

ดังนั้น คณะผู้วิจัยเห็นว่า ควรกำหนดหลักเกณฑ์การขอจดทะเบียนระหว่างประเทศให้สอดคล้องกับกรรมสารเจนีวา และกำหนดให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองแล้ว ย่อมไม่ตกเป็นชื่อสามัญตราบเท่าที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ยังได้รับความคุ้มครอง

ตารางที่ 4.2 หลักเกณฑ์การจดทะเบียนระหว่างประเทศ

ประเด็น	กรรมสารเจนีวา	ความตกลง ลิสบอน	ระเบียบ ประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019	ความตกลง ทริปส์	กฎหมายไทย
2.2 หลักเกณฑ์ การจดทะเบียน ระหว่าง ประเทศ	มีหลักเกณฑ์ เฉพาะ	มีหลักเกณฑ์ เฉพาะ	มีหลักเกณฑ์ เฉพาะ และให้ ปฏิบัติตาม กรรมสารเจนีวา	ไม่มีบทบัญญัติ	ไม่มีบทบัญญัติ

2.3 วิเคราะห์ผู้มีสิทธิยื่นจดทะเบียนระหว่างประเทศ

ผู้มีสิทธิยื่นจดทะเบียนระหว่างประเทศเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทย เมื่อศึกษาความตกลงลิสบอน ข้อ 5 (1)²⁴⁶ ที่กำหนดบุคคลผู้มีสิทธิยื่นขอจดทะเบียนระหว่างประเทศในเครื่องหมายแหล่งกำเนิด ได้แก่ บุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล และไม่ว่าจะ เป็นหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนก็ตาม สามารถยื่นคำร้องผ่านหน่วยงานรับจดทะเบียน ภายในประเทศนั้น ๆ ได้ กรมสรรพเจนิวา ข้อ 5 (2) มีหลักการที่สอดคล้องกับความตกลงลิสบอนแต่บทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นมาคือการขยายความคุ้มครองไปยังสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วย โดยยังคงหลักการของบุคคลผู้มีสิทธิขอจดทะเบียนไว้ดังเดิม กล่าวคือ ให้บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลตามกฎหมายภายในของประเทศแหล่งกำเนิดซึ่งเป็นผู้ใช้เครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือผู้ถือสิทธิในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลในประเทศแหล่งกำเนิดของสินค้า สามารถยื่นจดทะเบียนระหว่างประเทศได้

ส่วนระเบียบประชาคมยุโรป ข้อ 2 (2)²⁴⁷ ให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอจดทะเบียนระหว่างประเทศ ได้แก่ บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลในประเทศแหล่งกำเนิดของสินค้าตามความในข้อ 5(2) แห่งกรมสรรพเจนิวา โดยต้องเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการใช้เครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือเป็นบุคคลที่ถือสิทธิของผู้ได้รับประโยชน์ หรือถือสิทธิประการอื่นในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งหากวิเคราะห์ในบริบทของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสหภาพยุโรป ภายใต้ระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1151/2012 แล้วพบว่า ผู้มีสิทธิยื่นคำขอต้องเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ผลิตซึ่งต้องประกอบไปด้วยผู้ผลิตหรือผู้แปรรูปสินค้านั้น ไม่ว่าจะจัดตั้งในรูปแบบสมาคมหรือรูปแบบอื่นภายใต้กฎหมายของประเทศสมาชิกของสหภาพ (ข้อ 3(2))²⁴⁸

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทย มาตรา 7²⁴⁹ บัญญัติให้ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มี 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ส่วนราชการซึ่งมีเขตรับผิดชอบครอบคลุมบริเวณแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า 2) ผู้ประกอบกิจการเกี่ยวข้องกับสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และมีถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าไม่ว่าจะ

²⁴⁶ Lisbon Agreement 1958, Article 5 (1).

²⁴⁷ Regulations (EU) 2019/1753, Article 2 (2).

²⁴⁸ Regulations (EU) No 1151/2012, Article 3 (2).

²⁴⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546, มาตรา 7.

เป็นบุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคล และ 3) กลุ่มผู้บริโภคหรือองค์กรผู้บริโภคสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

จะเห็นได้ว่า บุคคลทั้ง 3 กลุ่มมีความครอบคลุมต่อการยื่นขอรับการจดทะเบียนระหว่างประเทศภายใต้กรรมสารเจนีวา ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างภาครัฐและนักวิชาการทุกคน²⁵⁰ ที่มองว่ามาตรา 7 ของไทย ไม่ขัดกับกรรมสารเจนีวาและมีความครอบคลุมไม่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมในข้อบทนี้แต่อย่างใด อีกทั้งเมื่อสอบถามในมุมมองของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเด็นนี้ ด้วยชุดคำถามที่ต่างกัน ในฐานะของผู้ประกอบการ²⁵¹ เห็นว่าหากผู้ประกอบการมีคุณสมบัติที่จะสามารถยื่นคำขอจดทะเบียนระหว่างประเทศได้ย่อมเกิดประโยชน์เพราะสามารถเพิ่มช่องทางการขอรับความคุ้มครองได้ง่ายมากขึ้น จากเดิมที่ต้องยื่นขอรับความคุ้มครองรายประเทศซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูง อย่างไรก็ตาม ภาครัฐควรสนับสนุนและส่งเสริมงานด้านสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เช่นเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งออกสินค้าไปยังประเทศที่ได้รับความคุ้มครอง

คณะผู้วิจัยเห็นสอดคล้องเมื่อพิจารณาในมิติของกฎหมายเปรียบเทียบและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มตัวอย่างภาคเอกชนผู้ประกอบการสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจต่อการจดทะเบียนระหว่างประเทศในด้านการเผยแพร่ความมีชื่อเสียง และต้นทุนที่ประหยัดมากกว่าการยื่นขอคุ้มครองเป็นรายประเทศ

²⁵⁰ ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 20 สิงหาคม 2564; และ นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 24 สิงหาคม 2564.

²⁵¹ ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 29 สิงหาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 30 สิงหาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 1 ธันวาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 ธันวาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์เชิงลึก, 12 มกราคม 2565.

ตารางที่ 4.3 ผู้มีสิทธิยื่นจดทะเบียนระหว่างประเทศ

ประเด็น	กรรมสารเจนีวา	ความตกลง ลิสบอน	ระเบียบ ประชาคม ยุโรปที่ 1753/2019	ความตกลง ทริปส์	กฎหมายไทย
2.3 ผู้มีสิทธิ ยื่นจดทะเบียน ระหว่าง ประเทศ	-บุคคลธรรมดา -นิติบุคคล -หน่วยงาน ภาครัฐหรือ เอกชน -ผู้ถือสิทธิใน เครื่องหมาย แหล่งกำเนิด หรือสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ ในประเทศ แหล่งกำเนิด	-บุคคลธรรมดา -นิติบุคคล -หน่วยงาน ภาครัฐหรือ เอกชน ในประเทศ แหล่งกำเนิด	สอดคล้องกับ กรรมสารเจนีวา	หลักการอย่าง กว้างโดยให้ผู้มี ส่วนได้เสียมี สิทธิ	-ส่วนราชการ -ผู้ประกอบการ -ผู้บริโภค

3. วิเคราะห์การคุ้มครองในระดับพิเศษ

กรรมสารเจนีวา ข้อ 11 (2)²⁵² และความตกลงลิสบอน ข้อ 3²⁵³ ให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายแหล่งกำเนิดในระดับพิเศษกับสินค้าทุกประเภทที่เข้าหลักเกณฑ์ความมีชื่อเสียงและความมีเอกลักษณ์เฉพาะในประเทศแหล่งกำเนิด เพื่อต่อต้านการใช้อย่างผิดกฎหมาย (Usurpation) หรือการเลียนแบบ (Imitation) ไม่ว่าจะโดยการระบุชื่อแหล่งกำเนิดอันแท้จริงของสินค้าอย่างถูกต้อง หรือโดยใช้ในลักษณะของคำแปล หรือโดยประกอบด้วยคำว่า “ชนิด” “ประเภท” “ผลิต” “เลียนแบบ” หรือถ้อยคำอื่นที่คล้ายคลึงกันในสินค้านั้น เพียงแต่กรรมสารเจนีวาขยายความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วย

สำหรับระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 กำหนดให้นำเอาหลักการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และชื่อแหล่งกำเนิดตามระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1151/2012 มาใช้บังคับ

²⁵² Geneva Act, Article 11 (2).

²⁵³ Lisbon Agreement 1958, Article 3.

กับการจดทะเบียนระหว่างประเทศภายใต้กรรมสารเจนีวา²⁵⁴ ย่อมแสดงให้เห็นว่า เมื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือชื่อแหล่งกำเนิดได้รับการจดทะเบียนแล้ว ย่อมได้รับความคุ้มครองในระดับพิเศษ เพื่อเป็นการต่อต้านการใช้ในทางที่ผิด การเลียนแบบ แม้จะแสดงแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้าหรือบริการ หรือถ้าการใช้ชื่อนั้นในลักษณะของคำแปลหรือประกอบด้วยคำว่า “ชนิด” “ประเภท” “แบบ” “วิธี” “ผลิตใน” “เลียนแบบ” หรือถ้อยคำอื่นใดที่มีลักษณะคล้ายกัน (ข้อ 13)²⁵⁵ อีกทั้ง ลักษณะการคุ้มครองเช่นนี้ยังใช้กับสินค้าทุกประเภทเช่นเดียวกับหลักการของกรรมสารเจนีวาอีกด้วย

ขณะที่ความตกลงทริปส์ จำกัดประเภทของสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองในระดับพิเศษสำหรับสินค้าไวน์ และสุราเท่านั้น โดยมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับความตกลงลิขสิทธิ์และกรรมสารเจนีวาที่ต้องการให้ประเทศสมาชิกตรากฎหมายเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการนำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไวน์ ไปใช้กับสินค้าไวน์ซึ่งไม่ได้มีแหล่งกำเนิดจากสถานที่ที่ระบุไว้ หรือกรณีสุราเช่นเดียวกัน หรือหากเป็นกรณีที่ได้มีการระบุแหล่งกำเนิดอันแท้จริงของสินค้าไวน์ หรือมีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นคำแปล หรือใช้เป็นสิ่งแสดงประกอบ เช่น คำว่า “ชนิด” “ประเภท” “แบบ” “การเลียนแบบ” หรือถ้อยคำอื่นใดที่มีลักษณะคล้ายกัน ก็ต้องห้ามไม่ให้เกิดการใช้ถ้อยคำดังกล่าวเช่นกัน (ข้อ 23.1)²⁵⁶

ขณะที่พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของประเทศไทยให้ความคุ้มครองระดับพิเศษแก่สินค้าเฉพาะอย่าง ตามความในมาตรา 28 ประกอบกับ กฎกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่างและกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547 จำนวน 4 ประเภท ได้แก่ ข้าว ไหม ไวน์ และสุรา²⁵⁷ ส่งผลให้เกิดการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าที่ได้มีแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุในคำขอขึ้นทะเบียน เป็นการกระทำโดยมิชอบ แม้ว่าผู้ใช้จะได้ระบุแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงของสินค้านั้นไว้ด้วย หรือได้ใช้คำหรือได้กระทำการใดที่แสดงให้เห็นทราบถึงแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงของสินค้านั้นก็ตาม (มาตรา 28 วรรคสอง)²⁵⁸ หรือแม้จะใช้คำว่า “ชนิด” “ประเภท” “แบบ”

²⁵⁴ Regulations (EU) No 1753/2019, Preambles (3).

²⁵⁵ Regulations (EU) No 1151/2012, Article 13 (1).

²⁵⁶ TRIPs Agreement 1994, Article 23.1.

²⁵⁷ ข้อ 1 แห่งกฎกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่างและกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547.

²⁵⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546, มาตรา 28 วรรคสอง.

หรือคำหรือสิ่งทำนองเดียวกันประกอบกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ใช้กับสินค้านั้น (มาตรา 28 วรรคสาม)²⁵⁹

บทบัญญัติของกฎหมายไทยจึงมีความแตกต่างในประเด็นเรื่องระดับความคุ้มครองที่แตกต่างไปจากกรรมสารเจนีวาที่ให้ความคุ้มครองสินค้าทุกประเภทในระนาบเดียวกันแบบสินค้าเฉพาะอย่างของไทย ขณะที่กฎหมายไทยมีสภาพบังคับสอดคล้องกับความตกลงทริปส์ที่มีการแบ่งระดับความคุ้มครองออกเป็น 2 ระดับ จึงมีการกำหนดสินค้าเฉพาะบางประเภท บางรายการที่ได้รับความคุ้มครองในระดับที่สูงขึ้นเท่านั้น สิ่งที่เป็นประเด็นที่ต้องทำการวิเคราะห์คือ หากประเทศไทยเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา จะส่งผลกระทบต่อด้านกฎหมาย และผู้ประกอบการหรือไม่

ในมิติด้านกฎหมายนั้น พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทยอนุวัติการตามความตกลงทริปส์ ที่บัญญัติคุ้มครองสินค้าบางประเภทในระดับพิเศษที่สูงขึ้นกว่าสินค้าอื่น โดยมีสินค้าไวน์และสุราเป็นพื้นฐานของความตกลงฉบับนี้และเปิดช่องให้ประเทศสมาชิกสามารถกำหนดประเภทสินค้าเพิ่มขึ้นได้ ดังเห็นได้จากพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 28 และกฎกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่างและกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547 กำหนดสินค้าเฉพาะอย่างจำนวน 4 ประเภท ได้แก่ ข้าว ไหม ไวน์ และสุรา

คณะผู้วิจัยเห็นว่า หากประเทศไทยเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา การยกระดับความคุ้มครองแก่สินค้าทุกประเภทให้ได้รับความคุ้มครองอย่างสินค้าเฉพาะอย่างดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 28 ซึ่งจะได้รับความคุ้มครองในระดับที่สูงขึ้น

อาทิ กรณีที่กฎหมายฉบับปัจจุบันที่ยังคงกำหนดระดับความคุ้มครองเป็น 2 ระดับ สินค้าน้ำตาลโตนดเมืองเพชร เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดเพชรบุรี ไม่ใช่สินค้าเฉพาะอย่างตามมาตรา 28 ถ้ามีผู้ประกอบการน้ำตาลโตนดจากพื้นที่อื่นได้ผลิตน้ำตาลโตนดโดยใช้คำว่า “น้ำตาลโตนดเมืองเพชร” แต่การผลิตและการใช้วัตถุดิบกระทำต่างพื้นที่ ถือว่าเป็นการใช้ชื่อโดยมิชอบ แต่ถ้าระบุข้อความในสินค้านั้นว่า “ผลิตแบบต้นฉบับน้ำตาลโตนดเมืองเพชร” “เป็นน้ำตาลชนิดเดียวกับน้ำตาลโตนดเมืองเพชร” เป็นน้ำตาลประเภทเดียวกับน้ำตาลโตนดเมืองเพชร” เช่นนี้ ไม่เป็นการละเมิดชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

อย่างไรก็ดี หากกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยยกระดับการคุ้มครองตามกรรมสารเจนีวา ย่อมส่งผลให้สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ทุกประเภท ทุกรายการ มีสถานะเป็นสินค้าเฉพาะอย่างตามถ้อยคำที่กฎหมายฉบับปัจจุบันใช้บังคับ ย่อมได้รับความคุ้มครองใน

²⁵⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546, มาตรา 28 วรรคสาม.

ระดับพิเศษ ทำให้น้ำตาลโตนดเมืองเพชร ซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดเพชรบุรี ได้รับความคุ้มครองจากการใช้ชื่อดังกล่าวกับสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์อื่น และแม้จะระบุข้อความว่า “ผลิตแบบต้นฉบับน้ำตาลโตนดเมืองเพชร” “เป็นน้ำตาลชนิดเดียวกับน้ำตาลโตนดเมืองเพชร” “เป็นน้ำตาลประเภทเดียวกับน้ำตาลโตนดเมืองเพชร” หรือถ้อยคำอื่นใดที่คล้ายคลึงกัน ย่อมเป็นการละเมิดชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ทั้งสิ้น เป็นต้น

ประเด็นที่ต้องวิเคราะห์ประการต่อมาในส่วนนี้คือ หากประเทศไทยมีการแก้ไขข้อบทเรื่องระดับความคุ้มครองให้สอดคล้องกับกติกาสหประชาชาติซึ่งให้ความคุ้มครองสินค้าในระดับที่สูงขึ้นในระนาบเดียวกันทุกประเภทสินค้าจะเป็นการขัดต่อความตกลงทริปส์ที่ประเทศไทยเป็นภาคีหรือไม่

ต่อประเด็นข้างต้น คณะผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อมองย้อนกลับไปศึกษาประวัติศาสตร์ของการแบ่งระดับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ ที่เป็นผลพวงจากการที่กลุ่มประเทศโลกเก่าที่นำโดยสหภาพยุโรปนำเสนอแนวคิดการยกระดับการคุ้มครองสินค้าที่มีลักษณะพิเศษนอกเหนือไปจากสินค้าโดยทั่วไป เป็นผลให้ความตกลงทริปส์ยกระดับความคุ้มครองแก่สินค้าไวน์และสุราในระดับพิเศษนั่นเอง นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่า ความตกลงทริปส์ไม่มีสภาพบังคับให้ประเทศสมาชิกต้องแบ่งระดับความคุ้มครองเป็น 2 ระดับเสมอไป เพียงแต่มาตรฐานขั้นต่ำคือประเทศสมาชิกต้องคุ้มครองสินค้าไวน์และสุราในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้น หากประเทศสมาชิกจะกำหนดให้กฎหมายภายในคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับที่สูงขึ้นเป็นมาตรฐานเดียวกันทุกประเภทสินค้า ย่อมไม่ขัดกับความตกลงทริปส์ เนื่องจากสินค้าไวน์และสุราที่ได้รับความคุ้มครองในระดับที่สูงขึ้นอยู่แล้ว ก็ยังคงได้รับความคุ้มครองเช่นเดิม

ประเด็นที่ต้องทำการวิเคราะห์ประการต่อมาคือ หากมีการแก้ไขข้อบทให้มีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าทุกประเภทในระดับที่สูงขึ้นในระนาบเดียวกันทุกสินค้าจะมีความเหมาะสมในด้านระบบความคุ้มครองและจะส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการหรือไม่

ต่อประเด็นดังกล่าว เมื่อการสร้างมาตรฐานคุ้มครองสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ทุกประเภทในระดับที่สูงขึ้นในระนาบเดียวกันไม่ขัดต่อความตกลงทริปส์ แต่การนำมาปรับใช้จะเกิดความเหมาะสมหรือไม่นั้น คณะผู้วิจัยเห็นว่า เป้าประสงค์หลักของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อคุ้มครองผู้ประกอบการในท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้าและคุ้มครองผู้บริโภคจากการสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้า โดยหลักการเช่นนี้ย่อมเป็นจุดแข็งที่สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลของการบังคับใช้กฎหมาย ทั้งมิติผู้ประกอบการด้วยกันและผู้บริโภค กล่าวคือ การยอมให้สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ใช่ไวน์หรือสุรา สามารถใช้

คำว่า “ชนิด” “ประเภท” “แบบ” หรือคำหรือสิ่งทำนองเดียวกัน มาเป็นส่วนประกอบกับสินค้า ที่ไม่ได้มีแหล่งกำเนิดในพื้นที่อันแท้จริงของสินค้านั้น ย่อมทำให้ผู้บริโภคสับสนหรือหลงผิดใน แหล่งกำเนิดได้

อาทิ ผู้ประกอบการจังหวัดหนึ่งใช้ชื่อสินค้าว่า “น้ำตาลโตนด” และใช้ข้อความเสริมว่า “ผลิตแบบเดียวกับน้ำตาลโตนดเมืองเพชร” โดยอาจใช้ขนาดตัวอักษรหรือการจัดวางตำแหน่ง ข้อความซึ่งหากอ่านโดยไม่ใช้ความระมัดระวังก็อาจสับสนว่าเป็นน้ำตาลโตนดเมืองเพชร สิ่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น

คณะผู้วิจัยเห็นว่า การแบ่งแยกกระตือรือร้นความคุ้มครองเป็นเพียงกลยุทธ์การเจรจาในเวที การค้าระหว่างประเทศเท่านั้น แต่เมื่อคำนึงถึงจุดมุ่งหมายสำคัญของการตราบทบัญญัตินี้แล้ว การคุ้มครองในระดับที่สูงขึ้นย่อมมีความเหมาะสมต่อการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ขณะที่ในมิติด้านผู้ประกอบการสินค้าประเภทเดียวกันอาจเกิดปัญหาเรื่องการใช้ชื่อ สินค้า จากเดิมอาจใช้ชื่อสินค้าเดียวกันแต่ผู้ประกอบการบางรายซึ่งอยู่ในพื้นที่แหล่งกำเนิด ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มซึ่งเป็นตัวแทนยื่นขอรับความคุ้มครองในฐานะเป็นสิทธิชุมชน จะไม่มีสิทธิใช้ ชื่อที่ได้รับการขึ้นทะเบียนนั้น ดังที่มาตรา 7 (2) กำหนดให้บุคคลธรรมดา หรือกลุ่มบุคคล ซึ่ง ประกอบกิจการค้าเกี่ยวข้องกับสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และมีถิ่นที่อยู่ในแหล่ง ภูมิศาสตร์ของสินค้ามีสิทธิขอขึ้นทะเบียนได้ เมื่อตีความขอบเขตยอมได้ความว่า ผู้มีสิทธิขอขึ้น ทะเบียนย่อมมีสิทธิใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ก็ต่อเมื่อชื่อดังกล่าวได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว ดังนั้น แม้จะเป็นผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการในท้องถิ่นที่เข้าข่ายสามารถขอรับความคุ้มครองแต่ เมื่อมีการขอรับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ก่อนแล้ว ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการที่ ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่ม ย่อมไม่มีสิทธิใช้ชื่อที่ได้รับการขึ้นทะเบียนนั้น

อาทิ “สับปะรดภูแลเชียงราย” ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของ จังหวัดเชียงราย โดยองค์การบริหารส่วนตำบลนางแล และคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปลูก สับปะรดภูแลจังหวัดเชียงราย เป็นผู้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียน โดยมีเขตพื้นที่ครอบคลุมตำบลนางแล ตำบลท่าสุต และตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย หากเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดใน พื้นที่ดังกล่าวไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มตามหลักการคุ้มครองที่เป็นสิทธิชุมชน หรือ Community Right เกษตรกรรายนั้นย่อมไม่สามารถใช้ชื่อที่ได้รับการขึ้นทะเบียนได้ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรยังสามารถใช้คำโฆษณาว่า “สับปะรดภูแล” ได้ เนื่องจากไม่ใช่ชื่อที่ได้รับการขึ้น ทะเบียน

ขณะที่ในทางปฏิบัติที่ผ่านมา การรวมกลุ่มสมาชิกเป็นอุปสรรคสำคัญเนื่องจาก เกษตรกรผู้เพาะปลูกยังเล็งเห็นถึงความสำคัญของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่มากนัก สาเหตุ

สำคัญประการหนึ่งคือขั้นตอนวิธีการในการควบคุมคุณภาพตามคู่มือปฏิบัติงานค่อนข้างสร้างอุปสรรคต่อการพัฒนาศักยภาพตัวเกษตรกรเอง จึงมีความน่ากังวลหากมีการยกระดับความคุ้มครองให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน คือการคุ้มครองในระดับที่สูงขึ้นอย่างสิ้นค้าเฉพาะอย่างในปัจจุบัน ย่อมส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ผู้ผลิต ผู้ประกอบการที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

อาทิ “สับปะรดภูแลเชียงราย” เมื่อได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้วเกษตรกร ผู้ผลิต หรือผู้ประกอบการ ที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มจะใช้ชื่อ “สับปะรด ผลิตแบบเดียวกับสับปะรดภูแล เชียงราย” หรือ “สับปะรด ประเภทเดียวกับสับปะรดภูแล เชียงราย” หรือคำอื่นทำนองเดียวกัน อาทิ “สับปะรดภูแลจากเชียงราย” ไม่ได้

คณะผู้วิจัยสังเกตเห็นปัญหาที่กล่าวข้างต้น และมีมุมมอง 2 มุม กล่าวคือ การยกระดับความคุ้มครองให้สอดคล้องกับกรรมสารเจนิวาจะส่งผลดีต่อผู้บริโภคโดยตรง เนื่องจากผู้บริโภคสามารถแยกแยะสินค้าประเภทเดียวกันแต่มีแหล่งที่มาต่างกันได้อย่างชัดเจน ส่วนผู้ประกอบการที่ยังไม่สามารถปรับตัวได้จะได้รับผลกระทบต่อการประกอบธุรกิจอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ หากนำแนวคิดนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (Sociological Jurisprudence) มาประกอบการวิเคราะห์เพื่อแยกแยะให้เห็นความสำคัญของกฎหมายต่อสังคม ผ่านมุมมองด้านผลประโยชน์ต่อปัจเจกชนกับสังคม โดย Roscoe Pound²⁶⁰ นักกฎหมายชาวอเมริกันที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นผู้คิดค้นแนวคิดนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงการพิจารณาผลประโยชน์ 3 ประการ ของการใช้บังคับกฎหมายกับสังคม ได้แก่ 1) ผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล (Individual Interests) 2) ผลประโยชน์ของสาธารณะ (Public Interests) และ 3) ผลประโยชน์ของสังคม (Social Interests)

เมื่อพิจารณาปัจจัยทั้ง 3 ประการในมิติของการคุ้มครองผู้บริโภคกับผู้ประกอบการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คณะผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อการตรากฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีเป้าหมายเพื่อคุ้มครองผู้ประกอบการในท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดสินค้าและคุ้มครองผู้บริโภคจากการสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้าจึงต้องให้น้ำหนักต่อผลประโยชน์ของสาธารณะและสังคมซึ่งอยู่ในบทบาทของผู้บริโภคมากกว่าผลประโยชน์ของปัจเจกชนซึ่งเป็นผู้ประกอบการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ไร่ก็ดี การยกระดับความคุ้มครองควรกระทำต่อเมื่อเกษตรกร ผู้ผลิต และผู้ประกอบการมีความพร้อมด้านความรู้ ความเข้าใจ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อการประกอบธุรกิจในพื้นที่ และประโยชน์ที่จะได้รับจากการให้ความสำคัญในมาตรฐานสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

²⁶⁰ สรุปความจาก Edgar Bodenheimer, *Jurisprudence: The Philosophy and Method of the Law*, 4th ed. (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1981), pp. 118–119.

สอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างภาครัฐ นักวิชาการ และผู้ประกอบการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์²⁶¹ แสดงความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การยกระดับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับพิเศษกับสินค้าทุกประเภท มีความเหมาะสมในมุมมองด้านการปฏิบัติงานเพื่อสามารถแยกแยะความแตกต่างของสินค้าประเภทเดียวกันที่มาจากแหล่งที่มาต่างกันได้ง่ายมากขึ้น ทั้งนี้ ต้องได้รับความร่วมมือจากกลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการหากยังต่างฝ่ายต่างดำเนินการไม่รวมกลุ่มสมาชิกก็จะเกิดปัญหาการใช้ชื่อ

ดังนั้น หากประเทศไทยจำเป็นต้องเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา คณะผู้วิจัยเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยกำหนดให้การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิด กับสินค้าที่มีได้มีแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุในคำขอขึ้นทะเบียนเป็นการกระทำโดยมิชอบ แม้ว่าผู้ใช้จะได้ระบุแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงของสินค้านั้นไว้ด้วย หรือได้ใช้คำหรือได้กระทำการใดที่แสดงให้ทราบถึงแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงของสินค้านั้นก็ตาม หรือแม้จะใช้คำว่า “ชนิด” “ประเภท” “แบบ” หรือคำหรือสิ่งทำนองเดียวกันประกอบกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่ใช้กับสินค้านั้น และยกเลิกความในข้อ 1 เกี่ยวกับรายละเอียดสินค้าเฉพาะอย่าง แห่งกฎกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่างและกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547 แต่ให้คงความในข้อ 2 ของกฎกระทรวงนี้ไว้ ในกรณีที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว กลับมีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่เหมือนหรือพ้องกันกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของสินค้าที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว หรืออยู่ระหว่างดำเนินการขึ้นทะเบียนแต่เป็นสินค้าที่มีแหล่งภูมิศาสตร์ต่างกัน ให้การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดสำหรับสินค้าที่ขอขึ้นทะเบียนภายหลัง ต้องระบุแหล่งภูมิศาสตร์และประเทศที่ผลิตสินค้านั้นไว้ท้ายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยชัดเจน

²⁶¹ ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 20 สิงหาคม 2564; และ นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 24 สิงหาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 29 สิงหาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 30 สิงหาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 1 ธันวาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 ธันวาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์เชิงลึก, 12 มกราคม 2565.

ตารางที่ 4.4 การคุ้มครองในระดับพิเศษ

ประเด็น	กรรมสาร เจนีวา	ความตกลง ลิสบอน	ระเบียบ ประชาคม ยุโรปที่ 1753/2019	ความตกลง ลทริปส์	กฎหมายไทย
3. การ คุ้มครองใน ระดับพิเศษ	คุ้มครองสินค้า ทุกประเภทเท่า เทียมกัน อย่าง ระดับพิเศษตาม ความตกลง ลทริปส์	คุ้มครองสินค้า ทุกประเภทเท่า เทียมกัน อย่าง ระดับพิเศษตาม ความตกลง ลทริปส์	คุ้มครองสินค้า ทุกประเภทเท่า เทียมกัน อย่าง ระดับพิเศษตาม ความตกลง ลทริปส์	คุ้มครองสินค้า 2 ระดับ คือ ระดับธรรมดา กับระดับพิเศษ	คุ้มครองสินค้า 2 ระดับ คือ ระดับธรรมดา กับระดับพิเศษ

4. วิเคราะห์ค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนระหว่างประเทศ

ความตกลงลิสบอนและกรรมสารเจนีวากำหนดให้ประเทศผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนระหว่างประเทศมีหน้าที่ชำระค่าธรรมเนียมต่อสำนักระหว่างประเทศแห่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (International Bureau) ในฐานะหน่วยงานกลางในการรับจดทะเบียน ในอัตราเท่ากันคือ 1,000 สวิสฟรังก์ แต่มีเพียงกรรมสารเจนีวาเท่านั้นที่เปิดช่องให้ประเทศสมาชิกสามารถเรียกเก็บค่าธรรมเนียมรายประเทศ (Individual Fee) ได้ โดยให้เรียกเก็บในอัตราที่ไม่สูงไปกว่าอัตราที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศสมาชิก (ข้อ 7 (4))²⁶² สำหรับระเบียบประชาคมยุโรป ให้ยึดถืออัตราค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดไว้ในกรรมสารเจนีวา

นั่นหมายความว่าหากผู้ประกอบการไทยประสงค์ที่จะขอรับความคุ้มครองในช่องทางการจดทะเบียนระหว่างประเทศ ผู้ยื่นคำขอต้องชำระค่าธรรมเนียมจำนวน 1,000 สวิสฟรังก์แก่กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ ของไทยในฐานะหน่วยงานรับจดทะเบียนภายในประเทศ ขณะที่คำขอรับความคุ้มครองที่มาจากต่างประเทศนอกจากผู้ยื่นคำขอต้องชำระค่าจดทะเบียนระหว่างประเทศในอัตราดังกล่าวต่อประเทศต้นกำเนิดของสินค้าแล้ว กรรมสารเจนีวายังเปิดช่องให้ประเทศสมาชิกสามารถกำหนดค่าธรรมเนียมรายประเทศ (Individual Fee) ในจำนวนไม่สูงไปกว่าอัตราที่เรียกเก็บในประเทศสมาชิก อย่างไรก็ตาม ประเทศสมาชิกสามารถแจ้งความประสงค์ไปยังผู้อำนวยการใหญ่ (the Director General) ในการเรียกเก็บค่าธรรมเนียม

²⁶² Geneva Act 2015, Article 7(4).

การบริหารจัดการต่าง ๆ ก็ได้ ซึ่งค่าธรรมเนียมในส่วนนี้จะตกได้แก่ประเทศปลายทางที่มีการขอรับความคุ้มครอง

อาทิ หากประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกกรมสารเจนีวา โดยกำหนดให้เรียกเก็บค่าธรรมเนียมรายประเทศในอัตราค่าขอละ 1,000 บาท ซึ่งเป็นอัตราที่ไม่สูงไปกว่าอัตราที่เรียกเก็บในประเทศ ต่อมาประเทศกัมพูชา ขอรับความคุ้มครองพริกป่น Kampot Pepper ผ่านระบบจดทะเบียนระหว่างประเทศ เมื่อสำนักระหว่างประเทศแห่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกส่งคำขอมายังประเทศไทย นอกจากผู้ยื่นคำขอจะต้องชำระค่าธรรมเนียมจำนวน 1,000 สวิส ฟรังก์ ต่อสำนักระหว่างประเทศแห่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกแล้ว ยังต้องชำระค่าธรรมเนียมรายประเทศแก่ประเทศไทยในจำนวน 1,000 บาท ตามที่กำหนดไว้ท้ายพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งปงชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 เป็นต้น

คณะผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อกรมสารเจนีวาเปิดช่องให้สามารถกำหนดค่าธรรมเนียมรายประเทศได้ จึงเป็นประโยชน์กับประเทศไทยมากกว่าการไม่กำหนดค่าธรรมเนียมในส่วนนี้ สอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างภาครัฐ นักวิชาการ และผู้ประกอบการ²⁶³ ที่มองว่าค่าธรรมเนียมรายประเทศจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยจากคำขอเข้าจากต่างประเทศ

ดังนั้น จึงควรกำหนดให้มีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนระหว่างประเทศตามข้อบทแห่งกรมสารเจนีวาโดยจัดเก็บค่าขอละ 1,000 สวิสฟรังก์ และกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมรายประเทศสำหรับสินค้าต่างประเทศที่ขอรับความคุ้มครองในประเทศไทย

²⁶³ ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 20 สิงหาคม 2564; และ นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 24 สิงหาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 29 สิงหาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 30 สิงหาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 1 ธันวาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 ธันวาคม 2564; ผู้ประกอบการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์เชิงลึก, 12 มกราคม 2565.

ตารางที่ 4.5 ค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนระหว่างประเทศ

ประเด็น	กรรมสาร เจนีวา	ความตกลง ลิสบอน	ระเบียบ ประชาคม ยุโรปที่ 1753/2019	ความตกลง ทริปส์	กฎหมายไทย
4. ค่าธรรมเนียม การจดทะเบียน ระหว่าง ประเทศ	- ค่าขอละ 1,000 สวิสฟ รงค์ - กำหนด ค่าธรรมเนียม รายประเทศได้	- ค่าขอละ 1,000 สวิสฟรังก์ - ไม่มี ค่าธรรมเนียม รายประเทศ	ยึดถืออัตรา ค่าธรรมเนียม ตามที่กำหนดไว้ ในกรรมสาร เจนีวา	ไม่มีบทบัญญัติ	ไม่มีบทบัญญัติ

5. วิเคราะห์การสิ้นสุดความคุ้มครอง

โดยทั่วไปสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะได้รับความคุ้มครองโดยไม่มีระยะเวลาจำกัดไว้ แต่กรรมสารเจนีวาให้การคุ้มครองอาจสิ้นสุดลงได้ด้วยเหตุหลายประการ ดังนี้ การปฏิเสธความคุ้มครอง (Refusal) การสละความคุ้มครอง (Renunciation) การเพิกถอนความคุ้มครอง (invalidation) หรือการยกเลิกความคุ้มครอง (Cancellation)

5.1 การปฏิเสธความคุ้มครอง

ความตกลงลิสบอนไม่ได้กำหนดเหตุแห่งการปฏิเสธความคุ้มครองไว้อย่างชัดเจน แต่เปิดช่องและให้สิทธิต่อประเทศสมาชิกที่จะปฏิเสธความคุ้มครองต่อเครื่องหมายแหล่งกำเนิดได้ตามหลักเกณฑ์กฎหมายภายใน เช่นเดียวกับกรรมสารเจนีวาที่ไม่ได้กำหนดเหตุแห่งการปฏิเสธไว้เช่นกันแต่บัญญัติขั้นตอนการปฏิเสธไว้ โดยให้แจ้งปฏิเสธความคุ้มครองต่อหน่วยงานรับจดทะเบียนในประเทศ เพื่อดำเนินการแจ้งการปฏิเสธดังกล่าวไปยังสำนักกระหว่างประเทศแห่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ภายใน 1 ปี นับแต่ได้รับการแจ้งบอกกล่าวการจดทะเบียนจากสำนักกระหว่างประเทศแห่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (ข้อ 15 (1),(a)²⁶⁴ ประกอบระเบียบภายใต้กรรมสารเจนีวา กฎข้อ 9 (1),(b))²⁶⁵

²⁶⁴ Geneva Act 2015, Article 15 (1).

²⁶⁵ Regulations Under The Geneva Act, Rule 9 (1),(b).

อย่างไรก็ดี ประเทศสมาชิกที่ให้การปฏิเสธความคุ้มครองไปแล้วนั้น สามารถถอนการปฏิเสธความคุ้มครอง (Withdrawal of Refusal) ได้ ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือแต่บางส่วน โดยให้หน่วยงานรับจดทะเบียนในประเทศซึ่งเป็นผู้แจ้งปฏิเสธความคุ้มครองเป็นผู้แจ้งยกเลิกต่อสำนักระหว่างประเทศแห่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (ระเบียบภายใต้กรรมสารเจนีวา กฎข้อ 11 (1))²⁶⁶

นอกจากนี้ หากประเด็นเรื่องสิทธิในชื่อเครื่องหมายแหล่งกำเนิด เกิดขึ้นกับประเทศที่สาม (third parties) ซึ่งไม่ใช่สมาชิกความตกลงลิสบอน โดยเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิดซึ่งประเทศที่สามได้รับความคุ้มครองในประเทศสมาชิกความตกลงลิสบอนมาก่อนที่สำนักระหว่างประเทศแห่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก จะประกาศรับจดทะเบียนระหว่างประเทศ เช่นนี้ หน่วยงานรับจดทะเบียนภายในของประเทศที่ให้ความคุ้มครองซึ่งเป็นสมาชิกของความตกลงลิสบอนนั้น มีสิทธิให้ประเทศที่สามยุติการใช้ชื่อดังกล่าวภายใน 2 ปี ในเงื่อนไขว่าหน่วยงานรับจดทะเบียนภายในของประเทศที่ได้รับความคุ้มครองต้องแจ้งให้สำนักระหว่างประเทศแห่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกได้ทราบถึงเรื่องดังกล่าวภายใน 3 เดือน หลังจากระยะเวลา 1 ปี นับแต่ได้มีการแจ้งเกี่ยวกับการจดทะเบียนได้ผ่านพ้นไป (ข้อ 5 (6))²⁶⁷

สำหรับกรณีเดียวกันข้างต้น กรรมสารเจนีวาก็มีบทบัญญัติในลักษณะทำนองเดียวกัน โดยกรรมสารเจนีวา ข้อ 17 (1)²⁶⁸ กำหนดเงื่อนไขให้มีการยุติการใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่ได้รับความคุ้มครองมาก่อน หากเป็นกรณีที่ประเทศสมาชิกไม่ปฏิเสธการจดทะเบียนระหว่างประเทศ โดยประเทศสมาชิกให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของประเทศที่สามซึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกกรรมสารเจนีวา มาก่อนที่จะมีการขอจดทะเบียนระหว่างประเทศในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดเดียวกัน หรือกรณีที่ประเทศสมาชิกได้ถอนการปฏิเสธการจดทะเบียนระหว่างประเทศไป หรือได้แจ้งการรับคุ้มครอง เช่นนี้ หากกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกนั้นอนุญาต ก็สามารถกำหนดระยะเวลาตามที่ระบุไว้ในระเบียบภายใต้กรรมสารเจนีวา เพื่อยุติการใช้ชื่อที่มีมาก่อนได้ โดยต้องกำหนดเวลาให้แก่ประเทศที่สามไม่เกิน 15 ปี (ระเบียบภายใต้กรรมสารเจนีวา กฎข้อ 14(2))²⁶⁹

²⁶⁶ Regulations Under The Geneva Act, Rule 11 (1).

²⁶⁷ Lisbon Agreement 1958, Article 5 (6).

²⁶⁸ Geneva Act 2015, Article 17 (1).

²⁶⁹ Regulations Under The Geneva Act, Rule 14 (2).

นั้นแสดงให้เห็นว่า กรรมสารเจนีวามีความยืดหยุ่นมากกว่าความตกลงลิสบอนอย่างมาก เนื่องจากความตกลงลิสบอนไม่ได้กำหนดเงื่อนไขของการที่จะปฏิเสธการรับจดทะเบียนระหว่างประเทศในชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่เหมือนกันกับชื่อที่ได้รับความคุ้มครองมาก่อนแต่อย่างใด

อาทิ ประเทศ A ก่อนเข้าเป็นสมาชิกกรรมสารเจนีวา ได้ให้ความคุ้มครองสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจากประเทศ B ซึ่งไม่ใช่สมาชิกของกรรมสารเจนีวา ต่อมาประเทศ A ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกรรมสารเจนีวา และมีประเทศ C ซึ่งเป็นสมาชิกกรรมสารเจนีวา ยื่นขอจดทะเบียนระหว่างประเทศในสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดประเภทเดียวกันกับสินค้าของประเทศ B เช่นนี้ หากประเทศ A ไม่ปฏิเสธความคุ้มครองสินค้าดังกล่าวจากประเทศ C นั้นหมายความว่าประเทศ A จะรับความคุ้มครองนั่นเอง เช่นนี้กรรมสารเจนีวาข้อ 17(1) ให้ประเทศ A ปฏิเสธความคุ้มครองสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของประเทศ B ได้ แม้จะได้รับความคุ้มครองมาก่อนก็ตาม

อย่างไรก็ดี หากตีความย้อนกลับ หากประเทศ A เห็นว่าสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของประเทศ C มีความซ้ำซ้อนกับสินค้าที่ให้ความคุ้มครองมาก่อนแล้วจากประเทศที่แม้จะมีใช้สมาชิกกรรมสารเจนีวา ประเทศ A ก็สามารถปฏิเสธความคุ้มครองสินค้านั้นจากประเทศ C ได้ แต่หากตีความโดยอาศัยขอบทของความตกลงลิสบอนแล้ว ประเทศ A ต้องให้ความคุ้มครองสินค้าจากประเทศสมาชิกความตกลงลิสบอนและให้ยุติการใช้ชื่อที่มีมาก่อนของประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกนั้นเสีย เป็นต้น

สำหรับระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิเสธความคุ้มครองไว้โดยตรง แต่ได้ตราหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคัดค้านการให้ความคุ้มครอง (Opposition) ไว้ ซึ่งเป็นมาตรการก่อนและหลังการรับจดทะเบียน อันอาจนำมาสู่การปฏิเสธความคุ้มครองได้ หากตีความอย่างหนึ่งอย่างใด 8 ประการ (ข้อ 6 (2))²⁷⁰ ดังนี้

(a) เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนระหว่างประเทศมีความขัดหรือแย้งกับชื่อพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ และทำให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้า

(b) เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วน พ้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนในสหภาพและไม่มีความ

²⁷⁰ Regulations (EU) 2019/1753, Article 6 (2).

แตกต่างกันมากเพียงพอระหว่างการใช้งานในท้องถิ่นและการใช้งานมาแต่เดิม เช่นนี้ให้คำนึงถึงการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันของผู้ผลิตและไม่ทำให้ผู้บริโภคลับสนหลงผิด

(c) การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนระหว่างประเทศในสหภาพนั้น เป็นการละเมิดต่อสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ใช้มาก่อนในสหภาพ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ในระดับภูมิภาคหรือในระดับประเทศก็ตาม

(d) การคุ้มครองในสหภาพซึ่งสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศที่สามอาจเป็นอันตรายต่อชื่อที่เหมือนกัน หรือลักษณะของเครื่องหมายการค้า ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วน ซึ่งได้มีการใช้ในระดับสหภาพ ภูมิภาค หรือในระดับประเทศ หรือมีการวางจำหน่ายสินค้าในตลาดอย่างถูกต้องตามกฎหมายอย่างน้อย 5 ปี ก่อนวันที่มีการเผยแพร่การจดทะเบียนระหว่างประเทศตามความในข้อ 4 ในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น

(e) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนระหว่างประเทศ มีความเกี่ยวข้องกับสินค้าที่ไม่ได้รับความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับสหภาพ

(f) ชื่อที่จดทะเบียนเป็นชื่อสามัญในดินแดนของสหภาพ

(g) ไม่สอดคล้องกับสาระสำคัญของความเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกรรมสารเจนีวา

(h) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนระหว่างประเทศ เป็นชื่อพ้องซึ่งทำให้ผู้บริโภคลับสนหลงผิดว่าสินค้านั้นดั่งกล่าวมาจากดินแดนอื่น แม้ชื่อดังกล่าวจะมีที่มาจากดินแดน ภูมิภาค หรือแหล่งกำเนิดของสินค้านั้นก็ตาม

สำหรับ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของประเทศไทย ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิเสธความคุ้มครองไว้โดยตรง อีกทั้งบทบัญญัติว่าด้วยการคัดค้านการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความในมาตรา 16 ประกอบกฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการขอขึ้นทะเบียน การประกาศโฆษณา การคัดค้านและการโต้แย้งคำคัดค้าน การขึ้นทะเบียน การอุทธรณ์และการแก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2547 ข้อ 13 ก็บัญญัติเปิดช่องอย่างกว้างให้ผู้คัดค้านยื่นคำคัดค้านโดยระบุเหตุแห่งการคัดค้านเท่านั้น แต่ในข้อบทมิได้กำหนดเหตุแห่งการคัดค้านไว้โดยชัดแจ้ง แต่อย่างไรก็ดี การคัดค้านการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้อาจส่งผลต่อการไม่รับขึ้นทะเบียนได้ซึ่งส่งผลในทำนองเดียวกับการปฏิเสธความคุ้มครองนั่นเอง

จึงเป็นประเด็นที่ต้องวิเคราะห์ว่า กฎหมายไทยควรกำหนดมาตรการเพื่อปฏิเสธความคุ้มครองต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของต่างประเทศให้สอดคล้องกับระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 ข้อ 6 (2) หรือไม่

ต่อประเด็นคำถามนี้ คณะผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อบทของระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 ข้อ 6(2)(a)-(h) ที่กล่าวมาข้างต้นซึ่งมีความสำคัญต่อการปรับปรุงพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทย ดังนี้

ระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 ข้อ 6(2)(a) เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนระหว่างประเทศมีความขัดแย้งกับชื่อพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ และทำให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้า

ในประเด็นนี้เมื่อพิจารณา พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทย พบว่า ไม่มีบทบัญญัติมาตราใดที่บัญญัติห้ามการรับขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นชื่อพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ แต่เมื่อพิจารณาบริบทของความเป็นชื่อพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์แล้วอาจเข้าข่ายการเป็นชื่อสามัญซึ่งเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป ต้องห้ามมิให้รับขึ้นทะเบียนตามมาตรา 5 (1)²⁷¹ อีกทั้ง พันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์อาจไม่มีความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์จึงไม่สอดคล้องกับการเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

อาทิ สุนัขพันธุ์บางแก้ว ไม่ว่าจะมีการผสมพันธุ์ในแหล่งภูมิศาสตร์ใดก็ไม่มีลักษณะเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์อื่นจะทำให้มีคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์นั้น อีกทั้งชื่อพันธุ์บางแก้วก็เป็นชื่อสามัญที่รู้จักกันโดยทั่วไป

เมื่อกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยมิได้ตราข้อบทในส่วนนี้ไว้ แต่ระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 กิติ หรือระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1151/2012 ข้อ 6²⁷² กิติ ต่างบัญญัติเพื่อปฏิเสธความคุ้มครองไว้ คณะผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างภาครัฐกับนักวิชาการเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า²⁷³ เพื่อประโยชน์ต่อการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นหนึ่งเดียวกันจึงควรตราข้อบทเพิ่มเติมใน มาตรา 5 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียนสำหรับสินค้าใด ต้องไม่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ (1) เป็นชื่อสามัญของสินค้าที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น (2) เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือนโยบายแห่งรัฐ (3) เป็นชื่อพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์

²⁷¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 5 (1).

²⁷² Regulations (EU) 1151/2012, ข้อ 6.

²⁷³ ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 20 สิงหาคม 2564; และ นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 24 สิงหาคม 2564.

ในส่วนระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 ข้อ 6(2)(b) เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนระหว่างประเทศ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน พ้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนในสหภาพและไม่มีความแตกต่างกันมากเพียงพอระหว่างการใช้งานในท้องถิ่นและการใช้งานมาแต่เดิม เช่นนี้ให้คำมั่นถึงการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันของผู้ผลิตและไม่ทำให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิด

ต่อประเด็นนี้ จากการวิเคราะห์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองระดับพิเศษที่คณะผู้วิจัยเห็นว่าหากประเทศไทยเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวาต้องปรับระบบความคุ้มครองให้เป็นระดับเดียวกันทุกประเภทสินค้า โดยให้คงหลักเกณฑ์ตาม “กฎกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่างและกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547” ข้อ 2 ไว้ กล่าวคือ ในกรณีที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว กลับมีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่เหมือนหรือพ้องกันกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของสินค้าที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว หรืออยู่ระหว่างดำเนินการขึ้นทะเบียนแต่เป็นสินค้าที่มีแหล่งภูมิศาสตร์ต่างกัน ให้การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดสำหรับสินค้าที่ขอขึ้นทะเบียนภายหลัง ต้องระบุแหล่งภูมิศาสตร์และประเทศที่ผลิตสินค้านั้นไว้ท้ายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยชัดเจน

คณะผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างภาครัฐกับนักวิชาการ เห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า²⁷⁴ การแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นเรื่องระดับความคุ้มครองจึงครอบคลุมถึงกรณีข้อ 6 (2),(b) ข้างต้นที่บัญญัติเปิดช่องให้คำมั่นถึงการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันของผู้ผลิตและไม่ทำให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิด จึงไม่จำเป็นต้องเพิ่มเติมขอบทเป็นการเฉพาะอีก

สำหรับระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 ข้อ 6(2)(c) การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนระหว่างประเทศในสหภาพนั้น เป็นการละเมิดต่อสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ใช้มาก่อนในสหภาพ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ในระดับภูมิภาคหรือในระดับประเทศก็ตาม

²⁷⁴ ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 20 สิงหาคม 2564; และ นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 24 สิงหาคม 2564.

เหตุตามข้อ 6(2)(c) สอดคล้องกับเหตุแห่งการปฏิเสธการรับจดทะเบียนระหว่างประเทศที่บัญญัติไว้ในระเบียบภายใต้กรรมสารเจนีวา กฎข้อ 9(2)²⁷⁵ ที่กำหนดให้ปฏิเสธการรับจดทะเบียนระหว่างประเทศในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หากการรับจดทะเบียนดังกล่าวไปกระทบต่อสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้รับความคุ้มครองมาก่อนโดยสุจริตในประเทศสมาชิก

สอดคล้องกับความตกลงทริปส์ ข้อ 24.5 (b)²⁷⁶ กรณีที่มีการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าโดยสุจริตหรือกรณีที่ได้สิทธิในเครื่องหมายการค้าโดยการใช้โดยสุจริตก่อนที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะได้รับความคุ้มครองในประเทศแหล่งกำเนิด เช่นนี้ประเทศภาคีต้องไม่ทำให้เสื่อมสิทธิในการจดทะเบียนหรือความสมบูรณ์ของการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้านั้นหรือไม่ทำให้เสื่อมสิทธิแห่งการใช้เครื่องหมายการค้าในลักษณะเหมือนหรือคล้ายกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ขณะที่พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทยไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงการห้ามรับขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่กระทบต่อสิทธิของเครื่องหมายการค้าที่ได้รับความคุ้มครองมาก่อน ดังนั้น สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่อาจเหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าที่ได้รับความคุ้มครองมาก่อนแล้ว ก็อาจได้รับการขึ้นทะเบียนภายใต้กฎหมายไทยได้

คณะผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างภาครัฐกับนักวิชาการเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า²⁷⁷ หากประเทศไทยเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวา โดยสหภาพยุโรปเข้าเป็นสมาชิกอยู่ด้วย ประกอบกับในทางปฏิบัติที่ผ่านมาประเทศไทยได้รับความร่วมมือจากสหภาพยุโรปต่อการส่งเสริมความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาโดยตลอด จึงต้องคำนึงถึงโอกาสของการทำกฎหมายให้สอดคล้องกันเพื่อลดอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศที่อาจมีขึ้นจากมาตรการด้านกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกัน ประกอบกับความตกลงทริปส์ข้อ 24.5 (b) ก็บัญญัติให้สิทธิต่อเครื่องหมายการค้าที่ได้รับความคุ้มครองมาก่อน

²⁷⁵ Regulations Under The Geneva Act, Rule 9 (2).

²⁷⁶ TRIPs Agreement 1994, Article 24.5 (b).

²⁷⁷ ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 20 สิงหาคม 2564; และ นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 24 สิงหาคม 2564.

ดังนั้น จึงควรเพิ่มเติมบทบัญญัติ ให้ปฏิเสธการรับจดทะเบียนระหว่างประเทศใน เครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หากการรับจดทะเบียนดังกล่าวไปกระทบ ต่อสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้รับความคุ้มครองมาก่อนโดยสุจริต

สำหรับระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 ข้อ 6(2)(d) การคุ้มครองในสหภาพ ซึ่งสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศที่สามอาจเป็นอันตรายต่อชื่อที่เหมือนกัน หรือลักษณะ ของเครื่องหมายการค้า ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วน ซึ่งได้มีการใช้ในระดับสหภาพ ภูมิภาค หรือ ในระดับประเทศ หรือมีการวางจำหน่ายสินค้าในตลาดอย่างถูกกฎหมายอย่างน้อย 5 ปี ก่อน วันที่มีการเผยแพร่การจดทะเบียนระหว่างประเทศตามความในข้อ 4 ในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ นั้น และข้อ 6(2)(e) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนระหว่างประเทศ มีความ เกี่ยวข้องกับสินค้าที่ไม่ได้รับความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับสหภาพ

ในส่วนข้อ 6(2)(d) และ (e) นั้น กลุ่มตัวอย่างภาครัฐและนักวิชาการ²⁷⁸ เห็นว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทย กำหนดหลักเกณฑ์ของการ ใช้ชื่อที่เหมือนหรือพ้องกันไว้แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติม

สำหรับคณะผู้วิจัยเห็นว่าเป็นกฎเกณฑ์เฉพาะที่ต้องการพิทักษ์สิทธิของสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์และเครื่องหมายการค้าของประเทศสมาชิก จึงไม่มีประเด็นที่จะต้องแก้ไขหรือเพิ่มใน พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทย แต่ถือเป็นข้อสังเกตที่กรม ทรัพย์สินทางปัญญาและนักกฎหมายควรให้ความรู้ต่อผู้ประกอบการหรือผู้ขอรับความ คุ้มครองเพื่อลดโอกาสการถูกคัดค้านจากประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป หรือประเทศสมาชิก แห่งกรรมสารเจนีวา

ข้อ 6(2)(f) ชื่อที่จดทะเบียนเป็นชื่อสามัญในดินแดนของสหภาพ ข้อบทในส่วนนี้ มี ความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทย มาตรา 5(1) ซึ่งเป็นข้อห้ามการรับขึ้นทะเบียน

ข้อ 6(2)(g) ไม่สอดคล้องกับสาระสำคัญของความเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิด หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกรรมสารเจนีวา ในส่วนนี้ระเบียบประชาคมยุโรป กำหนด

²⁷⁸ ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 20 สิงหาคม 2564; และ นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 24 สิงหาคม 2564.

หลักเกณฑ์สำหรับสินค้าที่ขาดสาระสำคัญของความเชื่อมโยงระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ ซึ่งทำให้ขาดคุณสมบัติของการเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิด บทบัญญัตินี้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทย มาตรา 22²⁷⁹ กล่าวคือ หากรายการเกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์หรือรายการอื่น ๆ เปลี่ยนแปลงไป จากที่ระบุไว้ในทะเบียนเป็นเหตุให้ถูกเพิกถอนการคุ้มครองได้ ดังนั้น กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยจึงสอดคล้องกับข้อบทของระเบียบประชาคมยุโรปนี้

ข้อ 6(2)(h) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนระหว่างประเทศ เป็นชื่อ พ้องซึ่งทำให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิดว่าสินค้านั้นได้มาจากดินแดนอื่น แม้ชื่อดังกล่าวจะมีที่มาจากดินแดน ภูมิภาค หรือแหล่งกำเนิดของสินค้านั้นก็ตาม

ในส่วนนี้ระเบียบประชาคมยุโรปกำหนดให้สามารถคัดค้านสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนระหว่างประเทศแต่เป็นชื่อพ้องกับดินแดนอื่น แม้ชื่อดังกล่าวจะมีที่มาจากแหล่งกำเนิดของสินค้าที่แท้จริงก็ตาม แต่หากทำให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิดในที่มา ก็อาจถูกคัดค้านได้ บทบัญญัติในส่วนนี้ไม่ปรากฏในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทยโดยตรง แต่เมื่อพิจารณา “กฎกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่าง และกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547” ข้อ 2 ในกรณีที่สินค้าเฉพาะอย่างมีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เหมือนหรือพ้องกันกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสินค้าเฉพาะอย่างที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้แล้วหรืออยู่ระหว่างดำเนินการขึ้นทะเบียนแต่เป็นสินค้าที่มีแหล่งภูมิศาสตร์ต่างกัน ให้การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าเฉพาะอย่างที่ยื่นขึ้นทะเบียนภายหลังต้องระบุแหล่งภูมิศาสตร์และประเทศที่ผลิตสินค้านั้นไว้ท้ายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยชัดเจน

แม้กฎกระทรวงข้างต้นจะบัญญัติถึงสินค้าเฉพาะอย่างในระบบความคุ้มครองที่แบ่งระดับความคุ้มครองก็ตาม คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงความเหมาะสมไปในประเด็นก่อนนี้แล้วว่าควรคงความในข้อ 2 ของกฎกระทรวงนี้ไว้บางส่วนเนื่องจากการเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวาย่อมเป็นการทำลายกำแพงของระดับความคุ้มครองให้เสมอภาคกันโดยสินค้าทุกประเภทย่อมได้รับความคุ้มครองในระดับพิเศษเมื่อเทียบกับกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน โดยให้คงแนวทางในการแก้ไขปัญหาคือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ยื่นขึ้นทะเบียนภายหลังไปเหมือนหรือพ้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้แล้วหรืออยู่ระหว่างดำเนินการขึ้นทะเบียนแต่เป็นสินค้าที่มีแหล่งภูมิศาสตร์ต่างกัน ให้การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าเฉพาะอย่างที่ยื่นขึ้นทะเบียนภายหลังต้องระบุแหล่งภูมิศาสตร์และประเทศที่ผลิตสินค้านั้นไว้ท้าย

²⁷⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546, มาตรา 22.

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยชัดเจน แนวทางนี้สอดคล้องกับความตกลงทริปส์ ข้อ 23.4²⁸⁰ ที่เปิดช่องให้ประเทศสมาชิกสามารถกำหนดเงื่อนไขเพื่อแยกความแตกต่างของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนกันแต่มีความหมายที่ต่างกันโดยคำนึงถึงความจำเป็นที่ทำให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้ผลิตและไม่ทำให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิด

คณะผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างภาครัฐกับนักวิชาการเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า²⁸¹ ระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 ข้อ 6(2)(h) เป็นเหตุแห่งการคัดค้านที่อาจขัดต่อแนวทางของความตกลงทริปส์ที่ประเทศไทยเป็นภาคี อีกทั้ง การรับเอาข้อบทดังกล่าวมาใช้บังคับย่อมเป็นผลร้ายมากกว่าผลดี

5.2 การสละความคุ้มครอง (Renunciation)

กรมสารเจนีวาให้อำนาจแก่สำนักระหว่างประเทศแห่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (International Bureau) ในการประกาศว่า ประเทศสมาชิกที่ยื่นขอจดทะเบียนระหว่างประเทศได้สละการขอรับความคุ้มครอง หากได้ความว่า ความมีชื่อเสียงของสินค้าที่ระบุไว้ในคำขอจดทะเบียน หรือการแสดงเจตนาในการใช้สินค้านั้น มีลักษณะไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ในกรมสารเจนีวา และสำนักระหว่างประเทศแห่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวภายใน 3 เดือน นับแต่การแจ้งเตือนได้ถูกส่งออกไปยังบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศต้นกำเนิดของสินค้านั้น ตามระเบียบภายใต้กรมสารเจนีวา กฎข้อ 6(1)(d)²⁸²

อย่างไรก็ดี เมื่อถือว่าเป็นการสละการขอรับความคุ้มครองด้วยเหตุข้างต้น ก็อาจขอเพิกถอนการสละความคุ้มครองดังกล่าวได้ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนเมื่อใดก็ได้ โดยให้บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือหน่วยงานรับจดทะเบียนในประเทศสมาชิกเป็นผู้ดำเนินการชำระ

²⁸⁰ TRIPs Agreement, Article 23.4.

²⁸¹ ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 20 สิงหาคม 2564; และ นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 24 สิงหาคม 2564.

²⁸² Regulations Under The Geneva Act, Rule 6 (1),(d).

ค่าธรรมเนียมสำหรับการแก้ไขข้อผิดพลาดดังกล่าว (ระเบียบภายใต้กรรมสารเจนีวา กฎข้อ 16(2))²⁸³

เมื่อหน่วยงานรับจดทะเบียนในประเทศสมาชิกได้รับการแจ้งขอถอนการสละความคุ้มครองแล้ว หน่วยงานรับจดทะเบียนในประเทศสมาชิกอาจแจ้งไปยังสำนักงานระหว่างประเทศถึงผลกระทบของการปฏิเสธการจดทะเบียนระหว่างประเทศในดินแดนของตน โดยหน่วยงานรับจดทะเบียนในประเทศสมาชิกต้องส่งประกาศนั้นไปยังสำนักงานระหว่างประเทศภายใน 1 ปี นับจากวันที่ได้รับการแจ้งจากสำนักงานระหว่างประเทศเกี่ยวกับการขอเพิกถอนการสละความคุ้มครองนั้น (ระเบียบภายใต้กรรมสารเจนีวา กฎข้อ 16(4))²⁸⁴ อย่างไรก็ตาม ระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 ไม่ได้กล่าวในประเด็นเรื่องนี้ไว้

มาตรการในส่วนนี้ที่ให้อำนาจแก่สำนักระหว่างประเทศแห่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกในการดำเนินการประกาศไปยังประเทศแหล่งกำเนิดของสินค้ากรณีคำขอจดทะเบียนไม่เป็นไปตามข้อกำหนด อันนำมาซึ่งการถือว่าผู้ยื่นคำร้องสละสิทธิในการขอรับความคุ้มครองหากไม่ดำเนินการแก้ไขภายในเวลาที่กำหนด ในประเด็นนี้มีกลุ่มตัวอย่างภาครัฐเพียง 1 รายและนักวิชาการ²⁸⁵ เห็นว่า การสละความคุ้มครองอาจไม่จำเป็นต้องตราไว้ในกฎหมายไทยก็ได้ เนื่องจากการยื่นขอขึ้นทะเบียนในประเทศไทยถือว่าประสงค์ที่จะขอรับความคุ้มครองแล้ว แต่หากผู้ยื่นคำขอไม่ดำเนินการใด ๆ ตามเงื่อนไขก็ถือว่าสละสิทธิในการขอรับความคุ้มครองไปโดยปริยาย

อย่างไรก็ดี คณะผู้วิจัยเห็นว่า การสละความคุ้มครองเป็นเหตุประการหนึ่งของการปฏิเสธความคุ้มครองได้ ดังเห็นได้จากระเบียบภายใต้กรรมสารเจนีวา กฎข้อ 16(4) ที่บัญญัติให้แสดงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการปฏิเสธการจดทะเบียนระหว่างประเทศ ด้วยสาเหตุแห่งการขอสละความคุ้มครองแล้วได้ขอกลับมารับความคุ้มครองใหม่อีกครั้ง ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสอดคล้องกับกรรมสารเจนีวา จึงเห็นควรเพิ่มเติมข้อบทว่า ในกรณีที่คำขอรับความคุ้มครองมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 5 และผู้ขอขึ้นทะเบียนไม่แก้ไขคำขอดังกล่าวภายในเวลาที่กำหนด ให้ถือว่าผู้ยื่นคำขอได้สละการขอรับความคุ้มครอง การแก้ไขคำขอดังกล่าวผู้ยื่นคำขอเป็นผู้เสียค่าธรรมเนียม ส่วนระยะเวลาดำเนินการควรเปิดช่องให้อำนาจแก่กรมทรัพย์สิน

²⁸³ Regulations Under The Geneva Act, Rule 16 (2).

²⁸⁴ Regulations Under The Geneva Act, Rule 16 (4).

²⁸⁵ ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 20 สิงหาคม 2564; และนักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 24 สิงหาคม 2564.

ทางปัญญากำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมภายใต้กรอบระยะเวลาตามกรรมสารเจี๊ววาที่กล่าวมาข้างต้น

5.3 การเพิกถอนความคุ้มครอง (invalidation)

การเพิกถอนความคุ้มครองเป็นหนึ่งในมาตรการของกรรมสารเจี๊ววาที่มีผลให้ความคุ้มครองสิ้นสุดลง โดยอาจเกิดขึ้นจากเหตุที่สินค้าที่ขอรับความคุ้มครองในประเทศสมาชิกเป็นการขัดต่อกฎหมายภายใน หรือเหตุประการอื่น แต่การประกาศให้สินค้าใดถูกเพิกถอนความคุ้มครองระหว่างประเทศนั้น ต้องได้ความว่าผู้ยื่นคำขอได้ดำเนินการปกป้องสิทธิของตนแล้ว แต่การเพิกถอนความคุ้มครองโดยประเทศสมาชิกใดนั้น เป็นเรื่องเฉพาะตัวไม่ส่งผลกระทบต่อการใช้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงฉบับอื่น ๆ ในประเทศสมาชิกซึ่งประกาศเพิกถอนความคุ้มครองสินค้านี้ดังกล่าว (กรรมสารเจี๊ววา ข้อ 19)²⁸⁶

สำหรับระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 ข้อ 9 (1)²⁸⁷ กำหนดให้คณะกรรมการยุโรปมีอำนาจในการพิจารณาเพิกถอนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสหภาพที่อนุวัติการตามกรรมสารเจี๊ววา ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วน เมื่อได้ความว่า

(a) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ได้รับความคุ้มครองในประเทศแหล่งกำเนิดอีกต่อไป
 (b) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ได้รับการจดทะเบียนในระบบทะเบียนระหว่างประเทศอีกต่อไป หรือ

(c) รายละเอียดแห่งสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองแล้วนั้น ไม่เป็นไปตามคุณลักษณะที่ระบุไว้ในเนื้อหาคำร้องขอจดทะเบียนระหว่างประเทศตามความในระเบียบข้อบังคับทั่วไป กฎข้อ 5 (2) อีกต่อไป หรือคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะไม่เป็นไปตามที่

²⁸⁶ Geneva Act 2015, Article 19.

²⁸⁷ Regulations (EU) 2019/1753, Article 9 (1) The Commission may, on its own initiative or following a duly substantiated request by a Member State, a third country or a natural or legal person having a legitimate interest, invalidate, in whole or in part, by means of an implementing act, the effects of protection in the Union of a geographical indication, in one or more of the following circumstances:

(a) the geographical indication is no longer protected in the Contracting Party of Origin;
 (b) the geographical indication is no longer registered in the International Register;

(c) compliance with the mandatory contents laid down in Rule 5(2) of the Common Regulations or with the particulars concerning the quality, reputation or characteristics as laid down in Rule 5(3) of the Common Regulations is no longer ensured.

ระบุไว้ในคำร้องขอจดทะเบียนระหว่างประเทศตามความในระเบียบข้อบังคับทั่วไป กฎข้อ 5 (3) อีกต่อไป

ขณะที่ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทย มาตรา 22²⁸⁸ กำหนดให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อาจสิ้นสุดการได้รับความคุ้มครองได้โดยการถูกเพิกถอนทะเบียน หากได้ความว่าการขึ้นทะเบียนเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยอำพราง หรือโดยมีรายการข้อความผิดจากความเป็นจริง กล่าวคือ หากคำขอขึ้นทะเบียนระบุรายละเอียดผลิตภัณฑ์ไม่ตรงกับความเป็นจริงตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ หรือหลังจากที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นกลายเป็นชื่อสามัญของสินค้าหรือเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือรายการเกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์หรือรายการอื่น ๆ เปลี่ยนแปลงไปจากที่ระบุไว้ในทะเบียนตามที่บัญญัติใน มาตรา 23²⁸⁹ ประกอบมาตรา 5²⁹⁰

บทบัญญัติแห่งกฎหมายไทยข้างต้น มีข้อสังเกตประการสำคัญที่อาจไม่สอดคล้องกับกรรมสารเจนีวา ข้อ 12 และระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1151/2012 ข้อ 13 ที่มีหลักการต่อต้านการกลายเป็นชื่อสามัญของเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองแล้ว ขณะที่ตามกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทย กำหนดให้การเป็นชื่อสามัญภายหลังสินค้านั้นได้รับความคุ้มครองแล้วเป็นเหตุให้ถูกเพิกถอนได้

ในประเด็นนี้ กลุ่มตัวอย่างภาคีรัฐและนักวิชาการเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า²⁹¹ กฎหมายไทยควรแก้ไขให้สอดคล้องกับกรรมสารเจนีวา และระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1151/2012 เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายไม่เป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดในอนาคตหากประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีกรรมสารนี้

คณะผู้วิจัยเห็นว่า หากประเทศไทยเข้าเป็นภาคีกรรมสารเจนีวาจำเป็นต้องอาศัยหลักของการทำกฎหมายให้เป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อลดอุปสรรคต่อการค้าการลงทุนระหว่าง

²⁸⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546, มาตรา 22.

²⁸⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546, มาตรา 23.

²⁹⁰ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546, มาตรา 5.

²⁹¹ ภาคีรัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาคีรัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; ภาคีรัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาคีรัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 สิงหาคม 2564; ภาคีรัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; ภาคีรัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 20 สิงหาคม 2564; และ นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 24 สิงหาคม 2564.

ประเทศสมาชิก โดยการแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายมาตรา 22 โดยตัดเหตุแห่งการตกเป็นชื่อ
 สามัญมาเป็นเหตุแห่งการถูกเพิกถอนความคุ้มครอง และควรเพิ่มเติมข้อบทตามระเบียบ
 ประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 ข้อ 9 (1) (a) ไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
 พ.ศ. 2546 โดยให้ดำเนินการเพิกถอนทะเบียน หากได้ความว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือ
 เครื่องหมายแหล่งกำเนิดนั้น ไม่ได้รับความคุ้มครองในประเทศแหล่งกำเนิดอีกต่อไป หรือ (b)
 ไม่ได้รับการจดทะเบียนในระบบทะเบียนระหว่างประเทศอีกต่อไป หรือ (c) รายละเอียดแห่งสิ่ง
 บ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่ได้รับความคุ้มครองแล้วนั้น ไม่เป็นไปตาม
 คุณลักษณะที่ระบุไว้ในเนื้อหาคำร้องขอจดทะเบียนระหว่างประเทศ หรือคุณภาพ ชื่อเสียง หรือ
 คุณลักษณะไม่เป็นไปตามที่ระบุไว้ในคำร้องขอจดทะเบียนระหว่างประเทศ

5.4 การยกเลิกความคุ้มครอง (Cancellation)

กรมสารเจเนวา ข้อ 8²⁹² และระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 1753/2019 ข้อ 3²⁹³
 บัญญัติเหตุแห่งการยกเลิกความคุ้มครองไว้โดยมีหลักการที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ หาก
 เครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนแล้วนั้น ไม่ได้รับความ
 คุ้มครองในประเทศแหล่งกำเนิดอีกต่อไป เช่นนี้ ให้หน่วยงานรับจดทะเบียนภายในประเทศ หรือ
 ผู้ถือสิทธิในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือ
 นิติบุคคลก็ตาม อาจร้องขอไปยังสำนักกระหว่างประเทศแห่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ไม่
 ว่าในเวลาใด ๆ เพื่อขอยกเลิกการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทาง
 ภูมิศาสตร์นั้น

ในประเด็นนี้กลุ่มตัวอย่างภาครัฐและนักวิชาการเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า²⁹⁴ หาก
 มีการเพิ่มเติมความในข้อ 8 แห่งกรมสารเจเนวาในกฎหมายไทยก็จะเกิดความชัดเจนในการถือ
 ปฏิบัติเมื่อมีคำขอระหว่างประเทศเข้ามา

²⁹² Geneva Act 2015, Article 8.

²⁹³ Regulations (EU) 2019/1753, Article 3.

²⁹⁴ ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 10 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 สิงหาคม 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; ภาครัฐผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, สัมภาษณ์เชิงลึก, 22 กันยายน 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, สัมภาษณ์เชิงลึก, 17 สิงหาคม 2564; นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, สัมภาษณ์เชิงลึก, 20 สิงหาคม 2564; และ นักวิชาการผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, สัมภาษณ์เชิงลึก, 24 สิงหาคม 2564.

คณะผู้วิจัยเห็นว่า บทบัญญัติในส่วนนี้ไม่มีปรากฏในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทย เมื่อใช้หลักกฎหมายเปรียบเทียบ และหลักการทำกฎหมายให้เป็นหนึ่งเดียวมาประกอบการวิเคราะห์ ย่อมปฏิเสธไม่ได้ที่ต้องตราข้อบทดังกล่าวลงในกฎหมายไทยเพื่อให้เกิดความสอดคล้องและความน่าเชื่อถือต่อการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมระหว่างประเทศสมาชิก โดยเห็นควรเพิ่มเติมข้อบทว่า “หากเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนแล้วนั้น ไม่ได้รับความคุ้มครองในประเทศแหล่งกำเนิดอีกต่อไป เช่นนี้ ให้บุคคลผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนระหว่างประเทศ หรือบุคคลอื่นที่มีสิทธิขอรับความคุ้มครองตามความในมาตรา 7 ยื่นคำร้องต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อร้องขอไปยังสำนักกระหว่างประเทศแห่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ไม่ว่าในเวลาใด ๆ เพื่อขอยกเลิกการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น”

ตารางที่ 4.6 การสิ้นสุดความคุ้มครอง

ประเด็น	กรมสารเจนีวา	ความตกลง ลิสบอน	ระเบียบ ประชาคม ยุโรปที่ 1753/2019	ความตกลง ทริปส์	กฎหมายไทย
5.การสิ้นสุด ความ คุ้มครอง	- ปฏิเสธ - สละ - เพิกถอน - ยกเลิก	- ปฏิเสธ	- ยกเลิก	ไม่มีบทบัญญัติ	- คัดค้าน - เพิกถอน